

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. หลักสูตรปฐมวัย 2. นิทานสำหรับเด็ก และควมมีระเบียบวินัย โดยนำเสนอสาระสำคัญตามลำดับดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

1.1 ความหมายของหลักสูตรปฐมวัย

1.2 หลักการของหลักสูตรปฐมวัย

1.3 จุดหมายของหลักสูตรปฐมวัย

1.4 คุณลักษณะตามวัย

1.5 สาระการเรียนรู้

1.6 สาระที่ควรรู้

1.7 การประเมินพัฒนาการ

2. นิทาน

2.1 ความหมายของนิทาน

2.2 ประเภทของนิทาน

2.3 รูปแบบการเล่านิทาน

2.4 คุณค่าของนิทานที่มีต่อการเรียนการสอน

2.5 ประโยชน์ของนิทาน

3. นิทานประกอบภาพ

3.1 ความหมายของนิทานประกอบภาพ

3.2 ความสำคัญของนิทานประกอบภาพ

3.3 ความหมายของภาพประกอบ

3.4 ลักษณะและชนิดของภาพประกอบในหนังสือนิทาน

3.5 คุณค่าและความสำคัญของภาพประกอบ

3.6 ลักษณะของภาพประกอบที่ดี

3.7 ขั้นตอนในการเขียนหนังสือนิทาน

- 3.8 จิตวิทยาเด็กกับการเขียนหนังสือนิทาน
- 3.9 ส่วนประกอบของนิทาน
- 3.10 นิทานที่เหมาะสมกับเด็กวัยต่างๆ
- 3.11 วิธีการเล่านิทาน
- 4. นิทานปากเปล่า
- 5. พฤติกรรมความมีระเบียบวินัย
- 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

1. ความหมายของหลักสูตรปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 31)

2. หลักการของหลักสูตรปฐมวัย

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้าน อย่างสมดุลและเต็มศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
- 2) ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
- 3) พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
- 4) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
- 5) ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

3. จุดหมายของหลักสูตรปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

- 3.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
- 3.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
- 3.3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
- 3.4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดี
- 3.5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
- 3.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
- 3.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
- 3.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 3.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
- 3.10 มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
- 3.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 3.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสดงหาความรู้

4. คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้นๆ พัฒนาการแต่ละวัยอาจจะเกิดขึ้นตามวัยมากขึ้นน้อยแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยพัฒนาเด็กให้เต็มความสามารถและศักยภาพ หรือช่วยเหลือเด็กได้ทันที่ ในกรณีที่พัฒนาการของเด็กไม่เป็นไปตามวัย ผู้สอนจำเป็นต้องหาจุดบกพร่องและรีบแก้ไขโดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก ถ้าเด็กมีพัฒนาการเต็มศักยภาพ คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3-5 ปี มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 6-8)

4.1 ด้านร่างกาย

4.2 ด้านอารมณ์และจิตใจ

4.3 ด้านสังคม

4.4 ด้านสติปัญญา

5. สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่นำเนื้อหาการท่องจำ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสาระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยสาระการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) ประสพการณ์สำคัญ

ประสพการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และ สติปัญญาช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่างๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกันด้วย ประสพการณ์สำคัญมีดังนี้

1.1) ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่

1.1.1) การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่

- (1) การเคลื่อนไหวอยู่กับที่และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่
- (2) การเคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์
- (3) การเล่นเครื่องเล่นสนาม

1.1.2) การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก

- (1) การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส
- (2) การเขียนภาพและการเล่นกับสี
- (3) การปั้นและประดิษฐ์สิ่งต่างๆด้วยดินเหนียว ดินน้ำมัน ทรายไม่
เศษวัสดุ ฯลฯ
- (4) การต่อของ บรรจุ เท และแยกชิ้นส่วน

1.1.3) การรักษาสุขภาพ

- (1) การปฏิบัติตนตามสุขอนามัย

1.1.4) การรักษาความปลอดภัย

- (1) การรักษาความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่นในกิจวัตร

ประจำวัน

1.2) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่

1.2.1) ดนตรี

- (1) การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเสียงดนตรี
- (2) การเล่นเครื่องดนตรีง่ายๆ เช่น เครื่องดนตรีประเภทเคาะ
ประเภทตี ฯลฯ
- (3) การร้องเพลง

1.2.2) สุนทรียภาพ

- (1) การชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม
- (2) การแสดงออกอย่างสนุกสนานกับเรื่องตลก ขำขัน และเรื่องราว/
เหตุการณ์ที่สนุกสนานต่างๆ

เหตุการณ์ที่สนุกสนานต่างๆ

1.2.3) การเล่น

- (1) การเล่นอิสระ
- (2) การเล่นรายบุคคล การเล่นเป็นกลุ่ม
- (3) การเล่นในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

1.2.4) คุณธรรม จริยธรรม

- (1) การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ

1.3) ประสบการณ์ที่สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่

1.3.1) การเรียนรู้ทางสังคม

1.3.2) การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง

- 1.3.3) การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 1.3.4) การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
- 1.3.5) การมีโอกาสได้รับรู้ความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของตนเองและผู้อื่น
- 1.3.6) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
- 1.3.7) การแก้ปัญหาในการเล่น
- 1.3.8) การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยอยู่และความเป็นไทย
- 1.4) ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่
- 1.4.1) การคิด
- (1) การรู้จักสิ่งต่างๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส ชิมรส และดมกลิ่น
- (2) การเลียนแบบการกระทำและเสียงต่างๆ
- (3) การเชื่อมโยงภาพ ภาพถ่าย และรูปแบบต่างๆ กับสิ่งของหรือสถานที่จริง
- (4) การรับรู้ และแสดงความรู้สึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่น และผลงาน
- (5) การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุ ต่างๆ
- 1.4.2) การใช้ภาษา
- (1) การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด
- (2) การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง หรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง
- (3) การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ
- (4) การฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน
- (5) การเขียนในหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็ก เขียนภาพ เขียนขีดเขียน เขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์ เขียนชื่อตนเอง
- (6) การอ่านในหลายรูปแบบ ผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็กอ่านภาพหรือสัญลักษณ์จากหนังสือนิทาน/เรื่องราวที่สนใจ
- 1.4.3) การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ
- (1) การสำรวจและอธิบายความเหมือน ความต่างของสิ่งของต่างๆ
- (2) การจับคู่ การจำแนก และการจัดกลุ่ม
- (3) การเปรียบเทียบ เช่น ยาว/สั้น ขรุขระ/เรียบ ฯลฯ

- (4) การเรียงลำดับสิ่งต่างๆ
- (5) การคาดคะเนสิ่งต่างๆ
- (6) การตั้งสมมติฐาน
- (7) การทดลองสิ่งต่างๆ
- (8) การสืบค้นข้อมูล
- (9) การใช้หรืออธิบายสิ่งต่างๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

1.4.4) จำนวน

- (1) การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน
- (2) การนับสิ่งต่างๆ
- (3) การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง
- (4) การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนหรือปริมาณ

1.4.5) มิติสัมพันธ์ (พื้นที่ / ระยะ)

- (1) การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุและการเทออก
- (2) การสังเกตสิ่งต่างๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่างๆ กัน
- (3) การอธิบายในเรื่องตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน
- (4) การอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของคนและสิ่งต่างๆ
- (5) การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยภาพวาด ภาพถ่าย และ

รูปภาพ

1.4.6) เวลา

- (1) การเริ่มต้นและการหยุดการกระทำโดยสัญญาณ
- (2) การเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ ฯลฯ
- (3) การเรียงลำดับเหตุการณ์
- (4) การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู

ฯลฯ

6. สาระที่ควรรู้

สาระที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สาระที่เด็กอายุ 3-5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

1) เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะต่างๆ วิธีระวังรักษาร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ เรียนรู้ที่จะเล่น และทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

2) เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรมีโอกาสรู้จักและรับรู้ เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่างๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือมีโอกาส ใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

3) ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรรู้จักสิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

4) สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรรู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัส ของสิ่งต่างๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่างๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

1) หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

1.1) กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

1.2) กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

1.3) กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

1.4) กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

2) ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน ต้องให้ครอบคลุมดังต่อไปนี้

2.1) การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรง ของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่างๆ จึงควรจัดกิจกรรม โดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

2.2) การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อม ให้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

2.3) การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

2.4) การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงในการทำ กิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

2.5) การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่ง ข้อมูลต่างๆ ทดลอง ศึกษาสถานประกอบการที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัย อย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำ กิจกรรมที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

2.6) การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

2.7) การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่ง

ต่างๆ อย่างอิสระตามความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่างๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่างๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่างๆ ฯลฯ

7. การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของ กิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการควรมีหลักการ ดังนี้

- 1) ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
- 2) ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
- 3) สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
- 4) ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกไว้เป็น

หลักฐาน

5) ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะกับเด็ก รวมทั้งใช้ แหล่งข้อมูลหลายๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสมควรใช้กับเด็กอายุ 3-5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

นิทาน

1. ความหมายของนิทาน

พันธัชิตา สิริภักตร์ศรีเสมอ (255, หน้า 8) กล่าวว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาช้านาน อาจจะเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากความเป็นจริงหรือเป็นเรื่องราวที่เกิดจากจินตนาการของผู้แต่ง สอดแทรกแนวคิด คุณธรรม จริยธรรม ความดีความงาม มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังได้รับความ สนุกสนานเพลิดเพลินและสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติตนที่ถูกที่ควรในการดำรงชีวิตในสังคม

โชติ ศรีสุวรรณ (2546, หน้า 10) ได้อธิบายความหมายของนิทานว่า หมายถึงเรื่องเล่าที่สืบทอดต่อกันมา กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องเล่าสืบทอดจากปากต่อปากด้วยความทรงจำจึงไม่ทราบชื่อผู้แต่ง

พรทิพย์ ชังธาดา (2545, หน้า 88) ได้ให้ความหมายของนิทานว่า หมายถึง เรื่องที่ชาวบ้านเล่าถ่ายทอดด้วยมุขปาฐะเป็นภาษาร้อยแก้วหรือร้อยคำสำนวนของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นเล่าสืบต่อกันมา เป็นเวลาช้านานจนไม่ทราบว่าเป็นคนต้นคิดขึ้นมักจะขึ้นต้นว่านานมาแล้วหรือกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วเป็นการเริ่มเรื่อง

ชุติมา ประจวบสุข (2556, หน้า 31) กล่าวว่า นิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา เนื้อเรื่องของนิทานอาจเป็นเรื่องที่แสดงความคิด ความเชื่อ แฝงคุณธรรม ให้ความรู้ และสร้างจินตนาการ ให้กับผู้ฟังนิทานจึงนับเป็นสื่อที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งในการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา และการเรียนรู้ของเด็ก

วันเนาว์ ยูเด็น (2542, คำนำ) ให้ความหมายไว้ว่า นิทาน คือ ชีวิตเรื่องราวในนิทาน แท้ที่จริงเป็นเรื่องราวของชีวิต นิทานไม่ใช่เรื่องสำหรับเพียงเพื่อฟัง อ่าน เพื่อสนุกหรือรับคำสอนที่แทรกอยู่เท่านั้น

สัณห์พัฒน์ อรุณธารี (2542, หน้า 2) ให้ความหมายว่านิทาน คือ เรื่องที่มีผู้แต่งขึ้นใหม่ โดยยึดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นการเล่าเรื่องให้เข้ากับสภาพการณ์ในเวลานั้นๆ ซึ่งสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม คติสอนใจ ที่ฟังประสงค์ให้ผู้ฟังนำไปใช้ในชีวิต จากเนื้อหาของนิทาน เพื่อใช้เป็นสื่อในการสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็ก

วาโร เฟิงสวัสดิ์ (2542, หน้า 138) ได้กล่าวว่า นิทานและการเล่าเรื่อง หมายถึง เรื่องราวที่เล่าต่อกันมาเป็นเวลานาน เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและให้ความรู้ เพื่อเป็นคนดี อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และบางครั้งก็สอดแทรกคติและคุณธรรมเพื่อสอนใจลงไปด้วย ในระหว่างการเล่าเรื่องให้เด็กฟัง อาจมีการสนทนาโต้ตอบ อภิปราย ชักถาม แสดงข้อคิดเห็น และแสดงท่าทางประกอบเรื่องราวก็ได้ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเล่านิทาน

พรทิพย์ วิน โทมินทร์ (2542, หน้า 7) กล่าวว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นทอดๆ จนกระทั่งถึงปัจจุบันนิทานเหล่านี้ อาจเป็นเรื่องที่อิงความจริงหรือมีการเล่าเสริมต่อให้สนุกสนานตื่นเต้น ลึกลับ หรือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาจากจินตนาการของผู้เล่าเองก็ได้และอาจจะสอดแทรก คติเตือนใจ หรือแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องที่ควรในการดำรงชีวิตด้วย

ชนาธิป บุษผามาศ (2553, หน้า 15) กล่าวว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าต่อกันมา ตั้งแต่โบราณหรืออาจเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นมาใหม่เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและให้ความรู้ สอดแทรกคติ แนวคิดคุณธรรมจริยธรรมที่ฟังประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ฟังได้ประพฤติปฏิบัติ ตาม

พัชรี คุ่มชาติ (2553, หน้า 18) กล่าวว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา หรือมีผู้แต่งขึ้นเพื่อให้ผู้ฟังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และสามารถนำความคิดไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

สุกันยา อินทร์นุรักษ์ (2553, หน้า 35) กล่าวว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวหรือเรื่องเล่าที่มีการเล่าสืบต่อกันมา จากจินตนาการของผู้เขียน หรือผู้เล่าเรื่อง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อเล่าให้ลูกหลานฟังในรูปสอนใจ หรือแนวปฏิบัติที่ถูกที่ควรในการดำรงชีวิต นิทานเป็นเรื่องที่เล่าสืบสานต่อๆ กันมา ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในหลายอย่างของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีความหมาย มีคุณค่า ซึ่งนิทานจะมีทั้งนิทานที่เล่าปากเปล่าและนิทานที่มีการเขียนการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร นิทานหมายถึง เรื่องเล่าหรือเรื่องแต่งขึ้นใหม่ โดยใช้วิธีการเล่าเรื่อง หรือใช้อุปกรณ์ต่างๆ ประกอบในการเล่านิทานเพื่อความสนุกสนาน ให้คิดสอนใจ และง่ายต่อความเข้าใจ ในเนื้อหาของนิทานที่ต้องการสื่อออกมา ทั้งนี้ในการเล่าเรื่อง การเลือกนิทานหรือการใช้ภาษาควรคำนึงถึงวัยของผู้ฟัง

อนงค์ วรพันธ์ (2546, หน้า 19) กล่าวว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา หรืออาจจะเป็นเรื่องราวที่ต่างขึ้นใหม่มีการสอดแทรก แนวคิด เนื้อหาที่เป็นคุณธรรม จริยธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและเป็นการแฝงคติธรรมเพื่อเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตที่ได้จากการฟังนิทาน

ณัฐฉิณี ชนะโชติ (2548, หน้า 8) กล่าวว่า นิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่าต่อๆ กันมาหรือเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ เพื่อจุดประสงค์เบื้องต้นคือ ให้ความสนุกสนาน ให้คิดสอนใจ ส่งเสริมคตินิยม เพื่อประโยชน์ในก้า่นการเรียนการสอน โดยใช้เทคนิคและรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ เช่น การเล่านิทานที่ไม่จบเรื่องแล้วให้เด็กแต่งต่อให้จบเรื่องเพื่อส่งเสริมการคิดแบบอนกนัย

อิงอร รอดน้อย (2551, หน้า 21) กล่าวว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา หรือมีผู้แต่งขึ้นเพื่อให้ผู้ฟังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและสามารถนำแนวคิดไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

วิไล มาศจรัส (2551, หน้า 13) กล่าวว่า นิทานในแง่คติชนวิทยาหมายถึงเรื่องเล่าสู่กันฟังจนกลายเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมของมนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

วันเนา ยูเด็น (2542, คำนำ) กล่าวว่า นิทานคือ ชีวิตเรื่องราวในนิทานที่แท้จริงเป็นเรื่องราวของชีวิต นิทานไม่ใช่เรื่องสำหรับเพียงเพื่อ ฟัง อ่าน เพื่อสนุก หรือรับคำสอนที่แทรกอยู่เท่านั้น

สรุปได้ว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมา หรืออาจเป็นเรื่องที่ต่างขึ้นมาใหม่เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ให้ความรู้สอดแทรกคติ แนวคิดที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์ คติสอนใจ และให้ความรู้ สร้างจินตนาการให้กับผู้อ่านและผู้ที่ได้ฟังนิทานเป็นสื่อที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ฟังได้ประพฤติปฏิบัติตามถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในหลายอย่างของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีความหมายมีคุณค่า ซึ่งนิทานจะมีทั้งนิทานที่เล่าปากเปล่าและนิทานที่มีการเขียนการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยใช้วิธีการเล่าเรื่อง หรือใช้อุปกรณ์ต่างๆ ประกอบในการเล่านิทาน เพื่อความสนุกสนาน ให้อธิบาย และง่ายต่อความเข้าใจในเนื้อหาของนิทานที่ต้องการสื่อออกมา ทั้งนี้ในการเล่าเรื่อง การเลือกนิทานหรือการใช้ภาษาควรคำนึงถึงวัยของผู้ฟัง

2. ประเภทของนิทาน

การแบ่งประเภทของนิทานมีวิธีการกำหนดที่แตกต่างกัน อาจแบ่งอย่างกว้างๆ ได้ดังนี้

วิไล มาศจรัส (2551, หน้า 13-14) ได้นิทานแบ่งออกเป็นหลายประเภทโดยแบ่งจากเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น อาศัยรูปแบบเป็นเกณฑ์ หรืออาศัยแบบเรื่อง และแบ่งตามเกณฑ์พื้นฐานของสังคมไทย เป็น 8 ประเภท คือ เทพนิยาย นิทานชีวิต นิทานวิระบุรุษ นิทานประจำถิ่น นิทานอธิบายสาเหตุ ตำนาน และเทพปกรณัม เรื่องสัตว์ มุขตลก

จิระประภา บุญนิติย์ และคณะ (2551, หน้า 16-21) กล่าวว่า เราอาจแบ่งนิทานออกตามยุคสมัย ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสองยุค คือ นิทานสมัยเก่าหรือที่เรียกว่า นิทานชาวบ้าน และนิทานสมัยใหม่ ลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างนิทานสมัยเก่า (นิทานชาวบ้าน) และนิทานชาวบ้านดังนี้คือ

(1) นิทานสมัยเก่าหรือที่เรียกว่า นิทานชาวบ้านเป็นเรื่องที่เล่าด้วยถ้อยคำธรรมดา เป็นร้อยแก้วไม่ใช่ร้อยกรอง ส่วนนิทานสมัยใหม่นั้นมีทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง

(2) นิทานชาวบ้านใช้วิธีเล่าด้วยปากสืบต่อกัน มาเป็นเวลาช้านานต่อมาเมื่อการเขียนเจริญขึ้น ก็อาจเขียนขึ้นตามเค้าเดิมที่เคยเล่าด้วยปาก แต่นิทานสมัยใหม่นั้นอยู่ในยุคที่การเขียนเจริญแล้ว จึงได้มีการเขียนนิทานสำหรับเด็กโดยเฉพาะขึ้น และปีการจัดพิมพ์จำหน่าย

(3) นิทานชาวบ้านไม่ปรากฏผู้เล่าตั้งเดิมว่าเป็นใคร อ้างแต่ว่าเป็นของเก่าฟังมาจากบุคคลสำคัญยิ่งในอดีต ซึ่งผิดกับนิทานสมัยใหม่ที่ทราบชื่อผู้แต่ง

จิระประภา บุญนิติย์ (2526 อ้างถึงใน พันธุ์ชิตา สิริภัทรศรีเสมอ, 2555, หน้า 11) การแบ่งประเภทของนิทาน นิทานอาจแบ่งอย่างกว้างๆ ออกได้เป็น 5 ประเภทดังนี้คือ

(1) นิทานปรัมปรา (Fairy tale) นิทานประเภทนี้มีลักษณะที่เห็นได้ชัดคือ เป็นเรื่องค่อนข้างยาว เป็นเรื่องสมมุติว่าเกิดขึ้นในที่ใดที่หนึ่ง แต่สถานที่ที่เลื่อนลอยไม่กำหนดชัดเจนว่าที่

ไไหน เช่นเรื่องที่ยืนยันว่า “ในกาลครั้งหนึ่ง” (ไม่ทราบว่ามีเมื่อใด) เนื้อเรื่องจะประกอบด้วยอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ตลอดจนอำนาจต่างๆ อันพันวิสัยมนุษย์ นิทานแบบนี้มีอยู่ทั่วไปใน โลกทั้งทางภาค ตะวันออกและตะวันตก

(2) นิทานท้องถิ่น (Legend) นิทานชนิดนี้มีขนาดสั้นกว่านิทานปรัมปรา มักเป็นเรื่องเหตุการณ์เดียวและเกี่ยวกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี โศกลาง หรือคตินิยม อันเป็นของพื้นบ้านเมืองนั้น เช่น นิทานประเภทอธิบาย นิทานที่เกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ นิทานที่เกี่ยวกับสมบัติที่ฝังเอาไว้ นิทานวีรบุรุษ นิทานคติสอนใจ นิทานเกี่ยวกับนักบวช

(3) นิทานเทพนิยาย (Myth) นิทานประเภทนี้หมายถึงนิทานที่มีเทวดา นางฟ้า เป็นตัวบุคคลในเรื่องเช่นเรื่องเมขลา รามสูร ท้าวมหาสงคราม

(4) นิทานเรื่องสัตว์ (Animal tale) นิทานประเภทเรื่องสัตว์เป็นที่นิยมแพร่หลายทั่วไป ตัวเอกของนิทานจะเป็นสัตว์เสมอ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ นิทานเรื่องสัตว์ประเภทสอนคติธรรม (Fable) เช่น นิทานอีสป ชาติต่างๆ ที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสัตว์ นิทานเรื่องสัตว์ประเภทเล่าซ้ำหรือเล่าไม่รู้จบ (Cumulative tale) เช่นเรื่อง ยายกะดา

(5) นิทานตลกขบขัน (Jests) นิทานประเภทนี้มักเป็นเรื่องสั้นๆ จุดสำคัญของเรื่องอยู่ที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ต่างๆ อาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความโง่ กลโง่ การแก้แค้นแก้แค้น การพนัน ขันต่อ การแสดงปฏิพาน ไหวพริบ ตลอดจนการเดินทาง และการผจญภัยที่ก่อเรื่องผิดปกติในแง่ ขบขันต่างๆ เช่น เรื่อง สีสหาย ศิริธนูชัย ฯลฯ

ชนาธิป นุบพามาศ (2553, หน้า 18) กล่าวว่า ประเภทของนิทานแบ่งออกได้หลายประเภทโดยใช้หลักเกณฑ์การแบ่งที่ต่างกันไปตามรูปแบบและเนื้อหาของนิทาน

สุกัญญา อินทร์นุรักษ์ (2553, หน้า 37) กล่าวว่า การจัดแบ่งประเภทของนิทานที่แตกต่างกันด้วยเป็นเพราะการศึกษาและสำรวจนิทานด้วยจุดมุ่งหมายและเกณฑ์ที่ต่างกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาและการสำรวจนิทานนี้ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับนิทานมากมาย และการจัดแบ่งประเภทของนิทานก็ทำให้ผู้เล่าหรือนักเล่านิทาน ได้รับความสะดวกในการเลือกนิทานมาใช้ และสามารถดัดแปลง แต่งเติมนิทานที่เล่าให้สมบูรณ์และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอแก่ผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่านิทานมีหลายประเภท เป็นไปตามเกณฑ์ที่แบ่งกล่าวคือถ้าแบ่งด้วยตามเกณฑ์อาศักรูปแบบ หรืออาศักรูปแบบเรื่อง และแบ่งตามเกณฑ์พื้นฐานของสังคมไทย ตามยุคสมัย มีหลายประเภท เช่น เทพนิยาย นิทานชีวิต นิทานท้องถิ่น คำานาน เป็นต้น

3. รูปแบบการเล่านิทาน

เป็นนิทานที่ผู้เล่าเรื่องจะต้องเตรียมตัวให้พร้อม ตั้งแต่การเลือกเรื่องให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มผู้ฟังนิทานปากเปล่าเป็นนิทานที่ดึงดูดและเร้าความสนใจของผู้ฟังด้วยน้ำเสียงแววตา และท่าทางประกอบการเล่าของผู้เล่าที่สง่างามและพอเหมาะพอดี วิธีเตรียมตัวในการเล่านิทานมีดังนี้

3.1 เตรียมตัวด้านเนื้อหาของนิทาน

- อ่านนิทานที่จะเล่าและทำความเข้าใจกับนิทานเสียก่อน
- จับประเด็นนิทานให้ได้ว่า นิทานที่จะเล่าให้อะไรแก่เด็กที่ฟัง
- แบ่งขั้นตอนของนิทานให้ดี
- การนำเสนอขั้นตอนของนิทานในขณะที่เล่า ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับที่อ่าน

เสมอไป

- เพิ่มหรือลดตัวละครเพื่อความเหมาะสมในการเล่า
- ที่สำคัญผู้เล่าต้องสามารถปรับนิทานให้สอดคล้องกับความสนใจของเด็กได้ด้วย เพราะถ้าเห็นว่าเด็กกำลังสนุกสนานก็เพิ่มเนื้อหาเข้าไปได้

3.2 น้ำเสียงที่จะเล่า

ผู้เล่าต้องมีน้ำเสียงที่น่าฟัง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเสียงที่ไพเราะ และที่สำคัญที่สุดคือการเว้นจังหวะ การเน้นเสียงให้ดูน่าสนใจ ไม่ควรให้น้ำเสียงราบเรียบมากเกินไป เสียงเบา-เสียงหนัก พุดเร็ว-พุดช้า ก็เป็นการบ่งบอกอารมณ์ของนิทานได้เช่นกัน

3.3 บุคลิกของผู้เล่านิทานต่อหน้าเด็กจำนวนมาก

ต้องมีบุคลิกที่น่าสนใจสำหรับเด็กคือ

- ไม่นิ่งจนเกินไป
- ไม่หลุกหลิกจนเกินไป
- ต้องมีการเคลื่อนไหวที่เหมาะสมกับเนื้อหาของนิทาน
- มีการแสดงท่าทางที่เหมาะสมกับเนื้อหาของนิทานอย่างพอเหมาะพอเจาะ
- มีท่าที่ผ่อนคลายและดูเป็นกันเองกับเด็กๆ

3.4 เสื้อผ้าที่สวมใส่

ต้องเป็นเสื้อผ้าที่มั่นใจในการเคลื่อนไหว

3.5 บรรยากาศในการฟังนิทาน

ต้องไม่วุ่นวายจนเกินไป อยู่ในสถานที่ที่สามารถสร้างสมาธิสำหรับคนฟังและคนเล่าได้เป็นอย่างดี

4. คุณค่าของนิทานที่มีต่อการเรียนการสอน

อารี สัมหลวี (2543, หน้า 3) ได้กล่าวว่านิทานจะช่วยสร้างภาพขึ้นในสมองเด็ก เด็กฟังนิทานและเห็นหนังสือจากที่ต่างๆ ทั้งที่บ้านและโรงเรียนตั้งแต่ปฐมวัย เด็กจะประสบผลสำเร็จในการเรียนอ่านและเขียน ทั้งยังได้พัฒนาทักษะการคิดอย่างกว้างขวาง และท่านยังได้ยกคำกล่าวของอัลเบิร์ต ไอสไตน์ ที่กล่าวว่า “ถ้าต้องการให้เด็กฉลาดก็ต้องเล่านิทานให้เด็กฟัง แต่ถ้าต้องการให้เด็กฉลาดมากยิ่งขึ้นก็ต้องเล่านิทานมากๆ หลายๆ เรื่อง”

เด็กปฐมวัยเป็นวัยแห่งการเพื่อฝัน สามารถสร้างจินตนาการมากมาย แต่ความจำกัดทางการรับรู้จึงขาดประสบการณ์ต่างๆ ฉะนั้นเด็กวัยนี้จึงเป็นวัยที่เหมาะสมที่อาจจะเสริมสร้างหรือเพิ่มพูนประสบการณ์ ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเล่านิทานเพื่อช่วยให้เด็กปรับตัวและเตรียมที่จะรับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่ง จวีวรรณ กินาวงศ์ (2526, หน้า 125-126) ได้กล่าวว่านิทานมี อิทธิพลและคุณค่าต่อเด็กมากในระดับเด็กปฐมวัย การที่ผู้ใหญ่และครู ได้ใกล้ชิดกับเด็กโดยการเล่า นิทาน จะเป็นเครื่องช่วยให้เข้าใจเด็กยิ่งขึ้น การเล่านิทานมีคุณค่าดังนี้

- (1) ช่วยชดเชยประสบการณ์แก่เด็กในชนบทให้เท่าเทียมเด็กในเมือง เพราะบิดามารดา ของเด็กชนบทไม่มีเวลาหรือไม่เห็นคุณค่าของการเล่านิทานให้เด็กฟัง
- (2) ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางภาษา ความคิด และจินตนาการให้กับเด็ก
- (3) ช่วยฝึกให้เด็กเป็นนักฟังที่ดี เข้าใจวิธีการปฏิบัติตัวขณะฟังนิทาน และสามารถเก็บใจความตามเรื่องราวที่ฟังคนอื่นเล่าได้ตามสมควรแก่วัย
- (4) ช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีความรู้สึกอบอุ่นและใกล้ชิดกับผู้เล่า
- (5) ช่วยปลูกฝังความรู้สึกของฟังนิทานและความรู้สึกชื่นชอบในหนังสือนิทานก่อนที่จะอ่านได้อย่างเข้าใจ
- (6) ปลูกฝังให้เด็กเป็นคนใจกว้าง ยอมรับความจริงในชีวิตประจำวัน
- (7) ช่วยให้ครูและผู้ใหญ่ได้ทราบถึงความรู้สึกที่อยู่ในตัวของเด็กจากการสนทนาซักถามในขณะที่ฟังนิทาน

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2520, หน้า 37-39 อ้างถึงใน พันธุ์จิตา สิริภักตร์ศรีเสมอ, 2555, หน้า 9) ได้กล่าวถึงคุณค่าของนิทานว่า จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ได้ดังนี้

- (1) ช่วยให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นที่มีที่พึ่งทางใจ รู้สึกคนนั้นส่วนหนึ่งของสังคม เพราะขณะที่ฟังนิทานเด็กจะได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับพ่อ แม่ พี่น้อง หรือ ครู และเพื่อนๆ
- (2) ทำให้เด็กเกิดจินตนาการจากเรื่องราวที่ได้ฟัง เช่น เรื่องฟ้า เรื่องสัตว์ต่างๆ หรือเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติต่างๆ

(3) ช่วยให้เด็กรู้จักโลกจากแง่มุมเล็กๆ จากนิทานที่ได้ฟัง ทำให้สามารถตัดสินใจในการแสดงออกและการสนองตอบต่อเหตุการณ์ต่างๆ ได้ถูกต้อง มองโลกในแง่ดี เกิดทัศนคติที่ดีต่อโลกและชีวิต

(4) เด็กได้พักผ่อน ผ่อนคลายความเครียด ได้รับความเพลิดเพลิน ความสดชื่น และความรู้จากเรื่องราวที่ได้ฟัง

สุขสมร ประพัฒน์ทอง (2533, หน้า 31-36) ได้กล่าวถึงคุณค่าของนิทานว่า เป็นเครื่องมือที่กระตุ้นจิตใจด้านพฤติกรรมฝ่ายสัมฤทธิ์ของเด็ก นิทานแสดงให้เห็นถึงความพยายามของตัวเองที่จะเป็นผู้ฟันฝ่าอุปสรรคและมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาต่างๆ จนบรรลุผลสำเร็จได้

สรรัชช์ ศรีสุข (2530, หน้า 26) ได้กล่าวว่าเราสามารถนำเอาวิธีการเล่นนิทานมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนได้หลายประการดังนี้

- (1) เป็นการลดความตึงเครียดที่ขจัดความเบื่อหน่ายของนักเรียนในขณะที่เรียน
- (2) เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน หรือเตรียมความพร้อมเด็ก
- (3) เป็นการเปลี่ยนเจตคติหรือความเชื่อที่ผิดๆ บางประการ
- (4) ใช้สอนจริยธรรมแก่เด็ก เช่น ในเรื่องความซื่อสัตย์ ความกตัญญู เป็นต้น
- (5) ใช้สอนวิชาเรียงความ เช่น ให้เด็กเขียนเรื่องของตนเอง เป็นต้น
- (6) ใช้สอนหรือฝึกทักษะทางภาษา เช่น การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน เป็นต้น
- (7) เป็นการฝึกทักษะทางการอ่าน ช่วยให้เด็กรักการอ่าน เป็นต้น
- (8) ฝึกให้เด็กมีความกล้าที่จะแสดงออก เช่น การแสดงท่าทางประกอบตามเรื่องราวที่กำหนดให้
- (9) เป็นการสร้างความสนิทสนมและความเข้าใจในตัวครูให้เกิดขึ้นกับเด็ก
- (10) ช่วยพัฒนาในด้านความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ ให้กับเด็ก

5. ประโยชน์ของนิทาน

นิทานเป็นสื่อเชื่อมโยงความรักใคร่ ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกครูกับศิษย์ บรรณารักษ์กับเด็กๆ ที่มาใช้ห้องสมุด ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

(1) สนองตอบต่อความต้องการของเด็กๆ ที่อยู่ในวัยอยากรู้อยากเห็น อยากรู้อะไรบ้าง ซึ่งส่วนหนึ่งได้มาจากการฟังนิทาน

(2) ฝึกให้เด็กเป็นผู้รู้จักฟังมีสมาธิ รู้จักสำรวจอริยาบถของตนเอง

(3) เป็นการสร้างสรรค์ในด้านภาษาให้แก่เด็ก ทำให้เด็กใช้ภาษาได้ถูกต้องรู้จัก คำศัพท์ต่างๆ ถ้าผู้เล่านิทานระมัดระวัง รู้จักเลือกใช้ถ้อยคำ จะทำให้เกิดสุนทรีย์ในภาษา เพราะมี แบบอย่างที่ดี การออกเสียงดั่ง ร, ล. ตัวควบกล้ำได้ถูกต้อง

(4) ให้ความบันเทิงกับเด็กๆ ทำให้เด็กได้ผ่อนคลายอารมณ์ ได้รับความ สนุกสนาน เพลิดเพลิน ทำให้เด็กๆ ไร่แรงแจ่มใสสมวัย

(5) ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กๆ นิทานก่อให้เกิดจินตนาการ เด็กอาจจะ เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิตขึ้นเอง หรือวาดรูปตามจินตนาการจากนิทานที่ได้ฟังทำให้ เด็กๆ คิดว่าเขามีโลกส่วนตัวที่เขาจะคิดสร้างสรรค์อะไรก็ได้ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ตามมา

(6) เพิ่มพูนความรู้เล็กๆ น้อยๆ ให้กับเด็ก เช่น ด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีภูมิศาสตร์ของประเทศต่างๆ ทำให้เด็กสามารถตัดสินใจด้านการแสดงออก สมองตอบเหตุการณ์ต่างๆ ได้ถูกต้อง

(7) ผู้เล่ามีโอกาสที่จะแทรกคำสั่งสอนไปในนิทานเท่าที่เด็กจะรับไว้ได้ เช่น ปลุกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ สอนให้รักเมตตาต่อสัตว์ไม่พูดเท็จ มีความซื่อสัตย์ มีใจโอบอ้อมอารี ไม่ อิจฉา ริษยากัน เป็นการกล่อมเกลานิสัยเด็กให้น่ารัก อ่อนโยน ไม่เอาเปรียบ เป็นที่รักของทุกคน (วิจิตรา อุดมมุจลินท์, 3543, หน้า 40 อ้างถึงใน ไพพรรณ อินทนิล, 2534, หน้า 65)

นิทานเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก ทุกวัย เด็ก สามารถพัฒนาด้านสติปัญญา อารมณ์ ภาษา สังคม บุคลิกภาพ ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ได้โดย ใช้นิทานเป็นสื่อในการร่วมกิจกรรมต่างๆ

(1) การเลือกนิทานและวิธีการเล่านิทาน

(1.1) หลักในการเลือกนิทานสำหรับเด็ก

(1.1.1) เรื่องที่จะเล่า ควรจะเลือกเรื่องให้เหมาะสมกับวัยต่างๆ ของเด็ก

(1.1.2) จะต้องพิจารณาเรื่องเวลาให้เหมาะสมกับการเล่านิทานสำหรับเด็กวัยต่างๆ ซึ่งมีช่วงระยะเวลาความสนใจและสมาธิการฟังแตกต่างกัน

(1.1.3) จะต้องเป็นเรื่องสำหรับเด็กที่ผู้เล่าสนใจและชื่นชม

(1.1.4) ผู้เล่าจะต้องเลือกเรื่องที่ใช้เล่าให้เหมาะสมกับวิธีและกระบวนการเล่าแบบต่างๆ

(1.1.5) เรื่องที่เลือกมาเล่าจะต้องมีเนื้อหาเรื่องที่สนุกสนานชวนติดตาม และมีความยาวของเรื่องพอเหมาะพอดี

(1.1.6) เนื้อหาของเรื่องจะต้องมีสาระ ค่านิยม ความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เหมาะสมกับการปลูกฝังความดีและความงาม

(1.1.7) ผู้เล่าจะต้องเตรียมตัวเล่าให้พร้อมเพื่อป้องกันการขาดตอนหรือขัดจังหวะการต่อเนื่องของเรื่องราว

(1.1.8) การจัดสื่อหรืออุปกรณ์ประกอบการเล่า ผู้เล่านิทานจะต้องทดสอบหรือทดลองมาก่อนเล่าเพื่อป้องกันการผิดพลาด และจะต้องจัดสื่อหรืออุปกรณ์ตามลำดับก่อนหลัง

(1.1.9) การพิจารณาเรื่องสำหรับเด็ก ผู้เล่าจะต้องพิจารณาเรื่องให้เหมาะสมกับบรรยากาศด้วย และขณะเล่าผู้ฟังกับผู้เล่าควรมีการโต้ตอบกันตามโอกาสที่เหมาะสม พรทิพย์ วิน โภมิษฐ์ (2542, หน้า 5-6) ได้กล่าว ถึงความสำคัญและประโยชน์ของนิทานที่มีต่อเด็ก ดังนี้

(1) ช่วยช่วยผู้ให้เด็กเกิดความสนใจ อยากอ่านหนังสือ ทำให้เด็กรักการอ่าน
(2) ทำให้เด็กสนุกสนาน เพลิดเพลิน เกิดความหวัง สบายใจ ให้ความอบอุ่นทางใจ

(3) ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต นิทานบางเรื่องช่วยให้เด็กยอมรับความจริงในชีวิตมากขึ้น เช่น คนดีอาจกลายเป็นคนไม่ดีระยะหนึ่ง และคนไม่ดีอาจกลับตัวเป็นคนดีได้ หรือคนมั่งมีอาจจะจนลงในพริบตา ถ้าหากไม่รู้จักใช้เงินทอง ฯลฯ

(4) ช่วยเสริมสร้างอุปนิสัยที่ดี เช่น เด็กบางคนที่มีใจคอคับแคบ ตระหนี่เห็นแก่ตัว อาจกลับเป็นคนมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตากรุณา มีน้ำใจกว้างขวางขึ้น นิทานบางเรื่องอาจช่วยให้เด็กเป็นคนมองโลกในแง่ดี เชื่อว่ามีความยุติธรรมอยู่ในโลก ช่วยให้เกิดพุดจาไพเราะและเหตุผลมากขึ้น รู้จักอดทน รอคอยในสิ่งที่ยังมาไม่ถึง

(5) ช่วยเสริมสร้างจินตนาการแก่เด็ก ทำให้เด็กอยากเป็นคนเก่งกล้า อยากทำความดี เพราะทำความดีแล้วจะได้รับผลตอบแทนในความดีนั้น

(6) ช่วยคลี่คลายปัญหาและซ่อมเสริมสภาพเด็ก เช่น เด็กบางคนเป็นคนช่วงคิด เก็บตัวไม่กล้าแสดงออก จะได้กล้าแสดงออก เป็นกันเองบ้าง

(7) ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่ากับผู้ฟัง เช่น ครูกับนักเรียน นักเรียน จะมีความรู้สึกคุ้นเคยกับครู สนุกสนมเป็นกันเองมากยิ่งขึ้น เป็นการสร้างพื้นฐานในการฟัง ฟังการมีสมาธิในการฟัง

ฝึกให้เด็กรู้จักการติดตามเรื่อง และฟังรู้เรื่อง อันจะเป็นผลดีแก่เด็กเมื่อโตขึ้นสามารถฟังครูรู้เรื่อง และอ่านหนังสือจับใจความได้ ฝึกให้เด็กสามารถถ่ายทอดเรื่องได้ ระยะเวลาแรกๆ ครูอาจ

ใช้วิธีถามแนะ และให้เด็กตอบ เพื่อให้เด็กสามารถตอบคำถามเป็น เมื่อเด็กโตขึ้น จะรู้จักวิธีการตอบข้อสอบได้

กอบกมล ทบบัณฑิต (2548, หน้า 4-5) ได้กล่าวถึงการเล่านิทานมีประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ – จิตใจ

ในขณะที่ครูเล่านิทาน เด็กจะอยู่ใกล้ชิดกับครู เป็นการถ่ายทอดความรู้สึก ความอบอุ่น สร้างความคุ้นเคย เด็กจะเกิดความรู้สึกมั่นคง ไร้กังวลใจครู ช่วยลดความตึงเครียดแก่เด็ก หากครูให้โอกาสเด็กมีส่วนร่วมในการเล่านิทานจะช่วยให้เด็กกล้าแสดงออก

อนึ่ง ความสนุกสนานเพลิดเพลินที่เด็กได้รับจากการฟังนิทานจะสร้างความสุขให้แก่เด็ก ช่วยชดชยความเศร้า ความกังวลใจจากการพลัดพรากจากผู้ปกครองของเด็กได้ และยังช่วยให้เด็กนอนหลับอย่างเป็นสุขด้วย นอกจากนี้ในยุคที่พ่อแม่มีเวลาให้เด็คน้อย นิทานจึงมีความจำเป็นสำหรับเด็กมากขึ้น ในแง่ของการชดชยความต้องการในส่วนที่เด็กไม่ได้รับจากพ่อแม่ได้บ้าง

(2) ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม

เด็กได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมรอบตัวจากการเล่านิทาน เช่น บทบาทของตัวละคร การสื่อสารกับผู้อื่น มารยาท วินัยการเคารพกฎเกณฑ์หรือข้อตกลง ตลอดจนคุณธรรมต่างๆ ในการอยู่ร่วมกัน เป็นต้น

(3) ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา

นิทานมีประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาและภาษามาก เพราะนิทานช่วยให้เด็กสร้างจินตนาการ ถ่ายทอดจินตนาการออกมาทางกิจกรรมต่างๆ ช่วยให้เด็กสังเกตและจดจำเรื่องราว สะสมคำและความหมายของคำ ทำให้พัฒนาการทางภาษาพัฒนาอย่างรวดเร็ว ฟีกทักษะการฟัง การพูด และส่งเสริมการอ่าน ทำให้เกิดนิสัยรักการอ่าน เป็นต้น

(4) ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย

ในขณะที่เด็กฟังครูเล่านิทาน หากครูสอดแทรกเทคนิคการเล่านิทานให้เด็กมีส่วนร่วม เช่นการเล่นนิ้วมือ การแสดงท่าทางประกอบนิทาน การเล่นบทบาทสมมุติหลังกิจกรรมควรเล่านิทานทำให้เด็กได้พัฒนาและควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ในร่างกายได้

สรุปได้ว่า นิทานมีคุณค่าต่อเด็กปฐมวัยคือ ช่วยเสริมอารมณ์จิตใจเด็กให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ให้แนวทางในการแก้ไขพฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนาได้ รวมถึงการพัฒนาในด้านสติปัญญาที่เกี่ยวกับให้ข้อคิด คติเตือนใจ ภาษา การใช้จินตนาการความคิดสร้างสรรค์และทักษะคณิตศาสตร์

นิทานประกอบภาพ

1. ความหมายของนิทานประกอบภาพ

Gerlach and Ely (1971, p. 365 อ้างถึงใน จินตนา ไบกาซูชิ, 2542, หน้า 54) ได้ให้ความหมายของภาพไว้ว่า เป็นภาพนิ่ง เป็นวัสดุ 2 มิติ ที่บันทึกหรือแสดงเหตุการณ์สถานที่บุคคลหรือสิ่งของเอาไว้ อาจเป็นลักษณะที่เป็นภาพถ่าย ภาพวาด ภาพการ์ตูน ภาพสเกตช์ ภาพผนัง รวมทั้งแผนภูมิ แผนที่สถิติ และแผนที่ ภาพสามารถใช้ในการสอนเป็นรายบุคคล หรือสอนเป็นกลุ่มในเวลาเดียวกันก็ได้

ชุตินา สัจจามันท์ (2529, หน้า 20) ได้ให้ความหมายของภาพประกอบว่า หมายถึงหลักฐาน ที่ช่วยอธิบายให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระมากขึ้น ทั้งยังเป็นสิ่งช่วยตกแต่งหนังสือให้สวยงาม เป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่น่าสนใจ สามารถโน้มนำความนึกคิดของผู้อื่นเพื่อเกิดอารมณ์ร่วม มีจินตนาการ และสนุกกับการอ่าน

จินตนา ไบกาซูชิ (2534, หน้า 64-65) ได้ให้ความหมายของภาพประกอบว่า หมายถึงการนำเอาความรู้หรือประสบการณ์ที่ผู้เขียนมีอยู่เขียนออกมาเป็นเรื่องราวให้เหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ จำนวนและภาษาที่แจ่มแจ้ง

นิทานประกอบภาพหรือหนังสือภาพสำหรับเด็กเป็นหนังสือที่อาจมีแต่ภาพเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีคำบรรยายและบางประเภทก็มีเรื่องและคำบรรยายเล็กน้อยประกอบภาพ เพื่อให้เล่าให้ฟังและให้เด็กได้ดูภาพไปพร้อมๆ กัน

กลุ่มจิตต์ พลายเวช (2524, หน้า 134-135) ได้กล่าวถึงหนังสือภาพสำหรับเด็กว่าเป็นหนังสือที่มีทั้งการบรรยายภาพและไม่มีคำบรรยายภาพหนังสือทั้งสองอย่างนี้เหมาะสมสำหรับเด็กเล็กที่ยังอ่านหนังสือไม่ได้ ภาพจะทำหน้าที่บรรยายเรื่อง โดยตลอดแล้วช่วยเพิ่มพูนความรู้ด้านคำศัพท์ช่วยขยายความรู้ด้านต่างๆ ของเด็กให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของนิทานภาพสำหรับเด็กว่า หมายถึง นิทานภาพที่มีจุดมุ่งหมายในการจัดทำขึ้นสำหรับเด็กอ่าน โดยเฉพาะ หรืออาจจะให้ผู้อ่านให้ฟังก็ได้ ถ้าเป็นเด็กเล็กๆ อาจเป็นนิทานภาพสั้นๆ หรือนิทานที่มีเนื้อเรื่องและรูปภาพหรือหนังสือการ์ตูนก็ได้ นิทานประกอบภาพสำหรับเด็กจะต้องจัดทำขึ้นให้มีเนื้อหาสาระรูปเล่ม และตัวอักษรที่เหมาะสมกับวัย ความรู้ และความสามารถของเด็กด้วย

วิริยะ สิริสิงห์ (2524, หน้า 11) ยังได้ให้ความหมายของหนังสือสำหรับเด็ก หมายถึงหนังสือสำหรับเด็กประเภทให้ความบันเทิงอาจเป็นหนังสือภาพ หนังสือนิทาน นิยาย วรรณคดี

ประเภทต่างๆ ที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย เป็นหนังสือที่ให้ความเพลิดเพลินและให้ความรู้แตกต่างกันออกไป

จะเห็นได้ว่าหนังสือนิทานประกอบภาพ หรือหนังสือภาพสำหรับเด็กนั้นเหมือนหนังสือที่สร้างเรื่องราวเพื่อให้ความเพลิดเพลินสนุกสนาน และเพิ่มพูนความรู้ให้กับเด็ก โดยเน้นที่รูปภาพประกอบ เหมาะสำหรับเด็กเล็กที่ยังอ่านหนังสือไม่ได้หรืออ่านได้เพียงเล็กน้อย

2. ความสำคัญของหนังสือนิทานประกอบภาพ

นิทานประกอบภาพมีความสำคัญต่อการพัฒนาความพร้อมทางภาษาของเด็กเพราะเด็กมักจะชอบนิทาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิทานมีภาพสวยงามและเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่เด็กสนใจ

วินัย รอดจ่าย (2534, หน้า 12) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือภาพสำหรับเด็กว่าสามารถที่พัฒนาเด็กได้ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

(1) พัฒนาการทางความคิดและสติปัญญาความสามารถในการรับรู้ ความสามารถในการมองเห็น การสังเกต การเปรียบเทียบ การจัดอันดับความหมายของเรื่องราวหรือเนื้อหาสาระที่ปรากฏให้เห็น สามารถใช้หนังสือนิทานที่มีขนาดใหญ่มีสีสันสะดุดตามมาให้เด็กดู และจะต้องกระตุ้นให้สังเกตสิ่งที่อยู่ในภาพ สังเกตความสัมพันธ์ของคน สัตว์ และสิ่งของที่ปรากฏในภาพ เด็กในวัยต่างๆ สามารถพัฒนาความสามารถในการสังเกตโดยพิจารณารายละเอียดต่างๆ ในภาพได้

(2) พัฒนาการทางบุคลิกภาพ ในขณะที่เด็กได้อ่านหนังสือตามภาพ เด็กได้มีโอกาสสัมผัสเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลและเหตุการณ์ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค ทำให้รู้จักการเปรียบเทียบกับตัวเองทั้งในแง่ของความคิด ความรู้สึก และการประพฤติปฏิบัติ ทำให้เด็กเข้าใจคนอื่น เข้าใจตนเองนับถือตนเอง รู้จักยอมรับและนับถือผู้อื่น

(3) พัฒนาการทางสังคม การได้ฟังนิทานช่วยให้เด็กเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกันรู้จักที่จะปฏิบัติตนอย่างไรกับผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ยอมรับความคิดเป็นที่แตกต่างจากของตน รู้ว่าอะไรถูกผิดอะไรถูก

นอกจากนั้น จวีวรรณ กินวงส์ (2526, หน้า 124) ยังได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการเล่านิทานว่าสามารถพัฒนาความพร้อมทางภาษาของเด็กไว้ ดังนี้

- (1) เพื่อตอบสนองความต้องการทางธรรมชาติของเด็กเพราะเด็กชอบฟังนิทาน
- (2) เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินทั้งผู้เล่าและผู้ฟัง
- (3) เพื่อช่วยให้เด็กได้คำนึงถึงและสร้างจินตนาการในเรื่องฝันและเรื่องจริง
- (4) เพื่อช่วยให้เด็กได้ผ่อนคลายอารมณ์เครียดจากการเรียน
- (5) เพื่อส่งเสริมพัฒนาด้านอารมณ์ของเด็กให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง

- (6) เพื่อส่งเสริมในด้านมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรมศีลธรรมและมีเจตคติที่ดี
- (7) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็ก
- (8) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้วิชาการต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา จริยศาสตร์
- (9) เพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการเล่านิทาน
- (10) เพื่อช่วยกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจอยากอ่านหนังสือ

3. ความหมายของภาพประกอบ

Gerlach and Ely (1971, p.365 อ้างถึงใน นฤมล จิวแพ, 2549, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของภาพประกอบว่า เป็นภาพนิ่งหรือเป็นวัสดุ 2 มิติ ที่บันทึกหรือแสดงเหตุการณ์ สถานที่ บุคคลหรือสิ่งของเอาไว้ อาจเป็นลักษณะที่เป็นภาพถ่าย ภาพวาด ภาพการ์ตูน ภาพสเกตช์ ภาพผนัง รวมทั้งแผนภูมิ แผนที่สถิติ และแผนที่ ภาพสามารถใช้ในการสอน เป็นรายบุคคลหรือสอนเป็นกลุ่มในเวลาเดียวกันก็ได้

จินตนา ไบกาชุย (2534, หน้า 64) ได้ให้ความหมายของภาพประกอบว่า หมายถึง การนำเอาความรู้หรือประสบการณ์ที่ผู้เขียนมีอยู่เขียนออกมาเป็นเรื่องราวให้เหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน โดยคำนึงถึงการใช้คำประโยค สำนวนและภาพที่แจ่มแจ้ง

จากที่กล่าวมาสรุปว่า ภาพประกอบ คือ ภาพนิ่งที่แสดงเหตุการณ์ประกอบเนื้อหา เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อเรื่องในหนังสือนิทาน

4. ลักษณะและชนิดของภาพประกอบในหนังสือนิทาน

ธวัช ตราชู (2532, หน้า 52-53) แบ่งลักษณะของภาพประกอบตามวิธีการผลิตได้เป็น 4 ประเภท คือ

(1) ภาพถ่าย คือภาพที่ได้จากการถ่ายรูปด้วยกล้อง ภาพถ่ายที่จะนำมาลงพิมพ์ประกอบตัวเรียงพิมพ์ ควรจะมีการจัดองค์ประกอบที่ดี การให้แสงเงา ตลอดจนการจัดกรอบอันจะทำให้ได้ภาพถ่ายที่มีทั้งคุณลักษณะที่อธิบายเรื่องราว และช่วยตกแต่งสิ่งพิมพ์ให้สวยงามชวนดูยิ่งขึ้น

(2) ภาพเขียน คือ ภาพที่เขียนขึ้นด้วยหมึก และสีต่างๆ มีรูปร่างลักษณะต่างๆ ตามที่ออกแบบอาจเป็นภาพเหมือน ภาพจินตนาการจากการสเกตช์ ภาพการ์ตูนเป็นแผนภาพ แผนที่สถิติหรือกราฟ ฯลฯ ซึ่งใช้สำหรับนำลงพิมพ์ประกอบตัวเรียงพิมพ์ที่เหมาะสม จำเป็นต้องใช้เพื่อบรรยายหรืออธิบายเรื่องราวและช่วยตกแต่งสิ่งพิมพ์ให้สวยงามซึ่งการเขียนภาพ ประกอบโดยทั่วไปทำได้ 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 ภาพวาดเส้น (Drawing) คือ ภาพที่เขียนด้วย ดินสอ ปากกา พู่กัน

วิธีที่ 2 ภาพระบายสี (Painting) คือ ภาพที่สร้างขึ้นโดยใช้สีโปสเตอร์ สีน้ำ สีฝุ่น สีน้ำมัน เป็นต้น

(3) ภาพปะติด (Collage) คือ ภาพที่ได้จากการนำภาพหรือวัสดุสำเร็จรูป เช่น กระดาษสี เศษผ้า วัสดุเหลือใช้ ฯลฯ มาประกอบเข้าด้วยกันหรืออาจเขียนตกแต่งเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดภาพที่ต้องการ

(4) ภาพพิมพ์ คือ ภาพที่เกิดขึ้นจากการทำแบบพิมพ์ แล้วนำไปพิมพ์เป็นภาพออกมาด้วยวิธีต่างๆ กัน เช่น ภาพพิมพ์แกะไม้ ภาพพิมพ์อื่นๆ เพื่อสร้างสรรค์เป็นแบบต่างๆ เหมือนกับภาพเขียน

บันลือ พฤษะวัน (2534, หน้า 73) แบ่งชนิดของภาพที่ให้ประกอบหนังสือสำหรับเด็กเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้

(1) ภาพเขียน อันได้แก่ ผลงานของช่างฝีมือ หรือผู้ใดผู้หนึ่งเขียนขึ้น

(2) ภาพสเกตช์ (Sketch) ภาพลายเส้นหยาบ ๆ แสดงให้เห็นเค้าโครงสร้างของสิ่งนั้นๆ เมื่อระบายสีลงไปย่อมช่วยให้ภาพเหล่านั้น เป็นภาพที่เด่นชัดช่วยให้เกิดความเข้าใจในการอ่านได้ง่ายขึ้นภาพประเภทนี้นอกจากจะช่วยการอ่านแล้วยังทำท่ายให้เด็กอยากลองวาด เพราะเห็นว่าเป็นภาพง่ายสามารถทำได้ไม่ยาก

(3) ภาพการ์ตูน เป็นภาพที่คงลักษณะจุดเด่นของตัวละครไว้ส่วนหนึ่งและการแสดงออกในรูปแบบของความรู้สึกนึกคิด ความมีชีวิตชีวาช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจอาการนั้นๆ ได้ดีทั้งยังช่วยสร้างเสริมจินตนาการของเด็กเป็นอย่างดี

(4) ภาพถ่าย ใช้เทคนิคการถ่ายภาพจากสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง เพื่อต้องการให้ผู้อ่านได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้น ได้ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง (Authentic) เช่น สถานที่ คน สัตว์ ที่อยู่ใกล้ตัวเด็กเล็กมากๆ เด็กไม่เคยพบเห็นภาพเหล่านี้ การถ่ายภาพหรือใช้ภาพถ่ายในหนังสือย่อมให้ประสบการณ์ที่เสมือนความจริงทั้งยังสามารถที่จะแสดงให้เห็นภาพทิวทัศน์สภาพแวดล้อมจริงได้ดีแต่โดยมากภาพถ่ายมักจะใช้ในหนังสือแบบเรียนมากที่สุด หนังสืออื่นๆ มักใช้น้อยเมื่อไม่สามารถจะหานักเขียนที่ดีได้ก็จะใช้ภาพประเภทนี้

(5) ภาพไดอะแกรมหรือแผนผัง (Diagram) เป็นภาพแสดงให้เห็นสิ่งที่กล่าวถึงอย่างย่อสามารถช่วยสร้างความเข้าใจในการอ่านได้ดี ใช้แสดงการเดินทางสถานที่ตำแหน่งและความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ได้ดี เช่น แผนที่แสดงการเดินทางของมาร์โค โปโล ไปเมืองจีน แผนผังแสดงพระราชวังโบราณ และอื่นๆ ได้ดี ไดอะแกรมดังกล่าวมักจะเน้นในเรื่องของทัศนและความสืบเนื่องความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่กล่าวถึง

5. คุณค่าและความสำคัญของภาพประกอบ

เมื่อเด็กเปิดหนังสือ ภาพจะเป็นสิ่งแรกที่เด็กดูและดูทุกอย่างในภาพอย่างละเอียดลอออ่านหนังสือไม่ออกไม่ใช่สิ่งจำเป็นเลย เพราะเด็กอ่านเรื่องจากภาพ เนื่องจากภาพเป็นภาษาสากลที่สามารถสื่อความหมายได้ตรงกันทุกชาติทุกภาษา ในวงการหนังสือสำหรับเด็กปฐมวัยถือว่าภาพมีความสำคัญเท่ากับเนื้อเรื่อง หรือยิ่งกว่าเนื้อเรื่องเสียอีก ความสำคัญของภาพประกอบต่อหนังสือสำหรับเด็ก มีดังนี้

(1) ทำให้เด็กเข้าใจเรื่องราวในหนังสือได้รวดเร็วและช่วยส่งเสริมให้เด็กเข้าใจในเนื้อเรื่องยิ่งขึ้น

(2) จูงใจให้เกิดความรู้และความคิดอย่างรวดเร็วเป็นการสร้างจินตนาการให้แก่เด็กได้

(3) ช่วยสร้างประสบการณ์ของผู้อ่านให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเสนอเป็นภาพซึ่งเด็กอาจจะไม่เคยเห็นมาก่อน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2544, หน้า 269)

Wittich and Schuller (1957, pp. 75-79 อ้างถึงใน นฤมล จิวแพ, 2549, หน้า 18-19) ได้กล่าวถึงคุณค่าของรูปภาพต่อการสอนไว้ดังนี้

(1) ถึงแม้ภาพจะเป็นวัสดุ 2 มิติ แต่ก็สามารถทำให้ผู้ดูเข้าใจในลักษณะของมิติที่ 3 ได้ โดยใช้เทคนิคของแสง สี และเงาเข้าช่วย ทำให้ภาพมองดูลึก ตื้น ไกล และใกล้ได้

(2) สามารถแสดงสิ่งที่ไม่มีการเคลื่อนไหวให้พิจารณารายละเอียดได้อย่างชัดเจน เช่น ภาพทิวทัศน์ ภูเขา ป่าไม้ ต้นไม้ คน สัตว์ ฯลฯ วัตถุที่อยู่ในอริยาบถต่างๆ นักเรียนสามารถนำมาดูซ้ำหรือดูนานเท่าไรก็ได้ ภาพนั้นจะไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

(3) สามารถทำให้มีความรู้สึกในเรื่องการเคลื่อนไหวได้ เช่น ภาพคนเดิน ม้าวิ่ง กิ่งไม้กำลังแกว่งไปมาด้วยแรงลม เป็นต้น

(4) สามารถเน้นความรู้สึกคิดของผู้ผลิตภาพได้ เช่น ความโกรธ ความกลัว ความตื่นเต้น เป็นต้น

(5) สามารถใช้ภาพเพื่อเป็นการเรียนเป็นรายบุคคลได้ โดยนักเรียนสามารถนำไปศึกษารายละเอียดนานเท่าไรหรือบ่อยครั้งเท่าไรก็ได้ตามที่ต้องการ

(6) สามารถใช้ภาพประกอบการสอนได้หลายวิชา และใช้ได้กับเด็กทุกชั้นทุกวัย จากที่กล่าวมา ภาพประกอบเป็นสิ่งที่สามารถสื่อความหมายให้เข้าใจในเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในวัยปฐมวัยที่ยังไม่สามารถอ่านหนังสือออกแต่เข้าใจเรื่องจากการอ่านภาพนั่นเอง

6. ลักษณะของภาพประกอบที่ดี

ภาพประกอบที่ดีสำหรับหนังสือของเด็กปฐมวัยควรมีลักษณะดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2544, หน้า 269-270)

- (1) ต้องมีความรู้สึก มีชีวิตชีวา มีความเคลื่อนไหว
- (2) ช่วยให้เด็กเข้าใจเรื่องราวได้เร็วขึ้น
- (3) สามารถล่อให้เด็กหันมาดูคำศัพท์ที่มากับภาพ
- (4) สามารถนำไปสู่การอ่าน เพราะได้เล่าเรื่องด้วยตัวของมันเอง ถ้าหนังสือเล่มแรกๆ ทั้งให้เขาสนใจได้ เขาจะติดตามเล่มอื่นๆ ไปเรื่อยๆ และจะพยายามหนังสือให้ได้
- (5) ต้องมีสีสันสวยงาม เพราะเด็กชอบภาพสีมากกว่าภาพขาว ดำ และชอบภาพหลายสี มากกว่าภาพน้อยสี
- (6) ต้องเป็นภาพง่ายๆ ดูชัด เมื่ออายุมากขึ้น เด็กจะชอบภาพซับซ้อนขึ้น
- (7) เด็กเล็งสนใจภาพที่มีเส้นหนักและชัด
- (8) เด็กปฐมวัย ชอบภาพประกอบหลาย ๆ ภาพมากกว่าภาพประกอบน้อย ชอบภาพใหญ่มากกว่าภาพเล็ก ตรงกับข้อความมากกว่าภาพที่ไม่ตรงข้อความ
- (9) เด็กชอบภาพที่อยู่ทางขวามือของหนังสือมากกว่าภาพที่อยู่ทางซ้ายมือของหนังสือ แต่ถ้าเป็นภาพที่พาดอยู่ระหว่างหนังสือ ทั้งสองหน้าเด็กจะชอบมาก
- (10) รูปแบบของภาพที่เด็กชอบ จะเป็นภาพการ์ตูนมากกว่าภาพชนิดอื่น
- (11) ภาพสีน้ำมันช่วยให้เด็กเกิดจินตนาการมากกว่าภาพชนิดอื่น
- (12) เด็กสนใจลีลาอ่อนไหว มีชีวิตชีวา มากกว่าภาพตัดแข็ง ขาดลีลา
- (13) ภาพนั้นจะต้องกระตุ้นให้เกิดจินตนาการ
- (14) มีคุณสมบัติด้านศิลปะและมีเทคนิคการสร้างที่ดี
- (15) จะต้องมีเนื้อหาของภาพเป็นเอกเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้นภาพประกอบที่ดีจะต้องสอดคล้องกับความสนใจของเด็กวัยปฐมวัย คือเป็นภาพที่มีขนาดใหญ่ สีสันสวยงาม มีชีวิตชีวา และกระตุ้นให้เกิดจินตนาการ

7. ขั้นตอนในการเขียนหนังสือนิทาน

นิทานที่เหมาะสมกับเด็กในวัยปฐมวัยควรเป็นเรื่องง่ายๆ เป็นเหตุการณ์เดียว แต่มีความสมบูรณ์ในตัว มีการเคลื่อนไหว การเดินเรื่องอย่างรวดเร็ว ตัวละครมีลักษณะเด่นง่ายเด็กอาจสมมุติตัวแทนได้ มีบทสนทนาหลายๆ แต่ใช้ภาษาง่ายๆ ประโยคสั้นๆ การกล่าวคำซ้ำ หรือคำสัมผัส จะช่วยให้เด็กจดจำได้ง่ายและรวดเร็ว เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก เช่นครอบครัว สัตว์เลี้ยง หรือ เรื่องที่เด็ก

จินตนาการตรมได้ สร้างความรู้สึกและความพอใจ ความยาวของเรื่องไม่ควรเกิน 15 นาที (ศรีรัตน์ เจริญถิ่นจันทร์, 2536, หน้า 65)

ครูผู้สอนปฐมวัยควรจะฝึกทำหนังสือนิทานภาพง่ายๆ สำหรับเด็กได้โดยการรวบรวมเรื่องราวและสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมเด็ก นำมาเป็นภาพเพื่อให้เด็กเรียนรู้และส่งเสริมความสนใจด้านภาษาของเด็ก ตลอดจนความรู้เบื้องต้นอันควรจะได้รู้ตามวัยของเด็กด้วย การที่จะทำหนังสือเด็กขึ้นเองนั้น ครูควรพิจารณาขั้นตอนดังนี้

(1) กำหนดจุดประสงค์ ผู้ทำหนังสือต้องการให้เด็กรู้เรื่องอะไร อาจเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติศึกษา สุขศึกษา หรือสังคมศึกษา บางทีอาจเกี่ยวกับคณิตศาสตร์หรือภาษาก็ได้ ทั้งนี้ แล้วแต่ครูจะเห็นควรว่าเหมาะสมกับเด็กที่ตนสอนอยู่มากน้อยเพียงใด

(2) แต่งแล้วเรียบเรียงเนื้อเรื่อง เมื่อผู้ทำหนังสือได้กำหนดจุดประสงค์แล้ว ต้องการให้เด็กเรียนรู้เรื่องใดก็อาจรวบรวมความรู้จากที่อื่นมาทำให้ง่ายและเหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยอาจเป็นคำ ประโยคหรือเรื่องราว ส่วนมากที่แต่งเป็นเรื่องราวสั้น เด็กเล็กๆ อ่านไม่ออก ผู้ใหญ่เป็นผู้อ่านให้ฟัง เด็กจำจากการเล่าของผู้ใหญ่และเด็กมักจะดูภาพเวลาที่ผู้ใหญ่และครูเล่าให้ฟัง อย่างไรก็ตามเด็กจะเข้าใจเนื้อเรื่องจากภาพที่ประกอบ

(3) กำหนดตัวละคร เมื่อผู้เขียน เมื่อผู้เขียนได้กำหนดเนื้อเรื่องแล้วจะต้องวางตัวละครในเนื้อเรื่องที่จะเขียนด้วย ตัวเอกของเรื่องนั้นไม่ควรมีมาก ตัวละครในหนังสือเด็กมีชีวิตและความเป็นอยู่คล้ายเด็ก เด็กจะพอใจมาก

(4) เลือกวัสดุที่ใช้ ผู้ทำหนังสือจะต้องจัดหาวัสดุ วัสดุที่ใช้ควรหาง่ายและราคาถูก

(5) กำหนดขนาดและรูปลักษณ์หนังสือ ควรพิจารณาเองถ้าหนังสือมีภาพหน้าละรูปก็ใช้เล่มขนาดเล็ก ถ้าเป็นภาพที่มีตัวละครหลายตัวเป็นเรื่องราวควรใช้เล่มขนาดใหญ่

(6) จัดทำภาพ ภาพในหนังสือเด็กควรโต และชัด ไม่ต้องมีรายละเอียดและใช้สีตัดกันให้เห็น

(7) เขียนตัวหนังสือ ตัวหนังสือเป็นส่วนประกอบที่จริงเด็กอ่านหนังสือไม่ออกแต่การที่มีตัวหนังสือประกอบภาพนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก เด็กเห็นตัวหนังสือเสมอๆ ทำให้เด็กคุ้นกับรูปร่างอักษรฉะนั้น ตัวหนังสือสำหรับเด็กจึงใช้ตัวขนาดใหญ่

(8) สีตัวหนังสือเข้มและใช้เขียนแบบตัวพิมพ์หนังสือเป็นสื่อการเรียนรู้ของเด็กได้ดี สำหรับเด็กเล็กๆ นั้น หนังสือเปรียบเสมือนเครื่องเล่นชนิดหนึ่งของเด็ก เด็กจะดูภาพในหนังสือและเข้าใจความหมายหรือเรื่องราวของภาพครูที่สอนเด็กเล็กๆ นั้นจึงควรจัดทำหนังสือเด็กตามขั้นตอนดังกล่าวเพื่อพัฒนาด้านสติปัญญาของเด็กอีกด้วย

8. จิตวิทยาเด็กกับการเขียนหนังสือนิทาน

บางครั้งผู้ใหญ่มักจะลืมไปว่า เด็กนั่นคือเด็กมิใช่ผู้ใหญ่ย่อส่วนแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ผู้ที่เขียนนิทานให้เด็กอ่านจึงต้องคำนึงถึงธรรมชาติของเด็กเป็นสำคัญว่า เด็กมีความต้องการอะไร เป็นต้น เรื่องความต้องการของเด็กนี้ Zena Sutherland และ May Arbuthnot (1999, pp. 75-79 อ้างถึงใน นฤมล จิวแพ, 2549, หน้า 40) ได้สรุปความต้องการของเด็กไว้ 7 ประการ คือ

- (1) ต้องการความมั่นคงปลอดภัย
- (2) ต้องการความรักและเป็นที่ยอมรับ
- (3) ต้องการให้เป็นที่ยอมรับของสังคม
- (4) ต้องการความสำเร็จ
- (5) ต้องการการเปลี่ยนแปลง
- (6) ต้องการความรู้ต่างๆ
- (7) ต้องการในสิ่งอันเป็นสุนทรีย์

นอกจากความต้องการของเด็กแล้ว ในเรื่องความสนใจใฝ่รู้ตามธรรมชาติของเด็กก็มีส่วนอย่างสำคัญที่จะทำให้การเขียนนิทานเป็นที่สนใจของเด็กๆ ได้

Boy Eugene Boothaker (1997, p. 80 อ้างถึงใน นฤมล จิวแพ, 2549, หน้า 42) ระบุว่า เด็กๆ มีความสนใจ 10 ประการด้วยกัน คือ

- (1) อยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับตนเอง
- (2) เกี่ยวกับธรรมชาติ
- (3) เกี่ยวกับผู้คนและสถานที่ต่างๆ
- (4) เกี่ยวกับเครื่องจักรและการทำงาน
- (5) เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและการพิสูจน์ข้อเท็จจริง
- (6) เกี่ยวกับอุดมคติในการดำรงชีวิตของมนุษย์
- (7) เกี่ยวกับสังคมรอบๆ ตัว
- (8) เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ประสบการณ์ต่างๆ
- (9) เกี่ยวกับโลกสมมุติของเด็ก
- (10) เกี่ยวกับตลกที่เด็กไม่เคยรู้จัก

จากความสนใจและความต้องการของเด็กหากนำมาไปผูกเรื่องเขียนเป็นนิทานก็จะตรงกับความต้องการและความสนใจของเด็กๆ มากทีเดียว (วิไล มาศจรัส, 2551, หน้า 32-34)

9. ส่วนประกอบของหนังสือนิทาน

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาก่อนการอ่านการเขียนแห่งประเทศไทย (2544, หน้า 10) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบของหนังสือบันเทิงคดีซึ่งในที่นี้คือหนังสือนิทานประกอบภาพมีส่วนประกอบดังนี้คือ

- (1)เค้าโครงเรื่อง (Plot) เป็นการลำดับเหตุการณ์ เรื่องราวที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบ โดยที่เหตุการณ์และเรื่องราวนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผล
- (2) ตัวละคร (Character) ตัวละครในเรื่อง จะเป็นผู้ดำเนินเหตุการณ์ ทำให้เรื่องชวนอ่านวนติดตาม และเป็นสื่อที่ผู้เขียนต้องการจะส่งผ่านไปยังผู้อ่าน
- (3) แก่นเรื่อง (Theme) เป็นหัวใจของงานเขียน ที่ผู้เขียนต้องการสะท้อนหรือแสดงให้ผู้อ่านเข้าใจ
- (4) ฉาก (Setting) คือ เวลา สถานที่ เรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามเค้าโครงเรื่อง ฉากสามารถเป็นตัวละคร และนั่นหนากการสำคัญในการสร้างความรู้สึกรวมและอารมณ์ตลอดจนสะท้อนความเป็นอยู่ อุปนิสัย และปัญหาของตัวละครในเรื่อง หรือเป็นเพียงส่วนประกอบของเรื่อง ขึ้นอยู่กับการกำหนดของผู้เขียนเป็นสำคัญ
- (5) ทักษะ (Point of view) คือ มุมมองที่มีต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นในงานเขียน งานเขียนนั้นก่อให้เกิดทัศนคติสนใจภาพสะท้อน หรือข้อคิดที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างไรบ้าง
- (6) ท่วงทำนองการเขียน (Style) การเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวน ประโยค เรียบเรียงเป็นเรื่องราว มีความสละสลวย เข้าใจง่าย ประทับใจ และสร้างอารมณ์และความรู้สึกแก่ผู้อ่านเพียงใด

10. นิทานที่เหมาะสมกับเด็กวัยต่างๆ

นิทานหรือเรื่องราวที่เล่าให้เด็กฟัง ผู้เล่าหรือครูจะต้องพิจารณาความเหมาะสมในเนื้อหา การนำเสนอ ผู้เล่านิทานจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ และความสามารถที่จะแยกแยะ เลือกสรรนิทานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของเด็ก ซึ่งเด็กแต่ละคน แต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกันไป ดังนั้นการเลือกนิทาน จึงควรดูให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

- (1) เด็กวัยแรกเกิดถึง 2 ขวบ เด็กวัยนี้สนใจนิทานที่มีเรื่องสั้นๆ หรือนิทานที่กล่าวถึงถ้อยคำเป็นคำๆ พร้อมภาพประกอบที่มีสีสัน นอกจากนั้นยังมีคำพูดเป็นคำๆ แล้ว เด็กในวัยนี้หลงกล่อมถือว่ามีความสำคัญต่อเขามาก

(2) เด็กระหว่าง 2-4 ปี เด็กวัยนี้จะสนใจคำพูดที่มีถ้อยคำคล้องจองซ้ำๆ เพราะความใคร่รู้ใคร่เห็นและชอบให้พี่เลี้ยง หรือพ่อแม่ร้องเพลงหรือท่องคำคล้องจอง โดยออกเสียงตาม หรือเปล่งเสียงร้องตามด้วยเป็นคำ

(3) เด็กอายุระหว่าง 4-6 ปี เด็กวัยนี้จะให้ความสนใจเกี่ยวกับตัวเองน้อยลง และหันมาสนใจสิ่งแวดลอมรอบๆ ตัวของเขามากขึ้น แต่ความสนใจของเด็กในวัยนี้ยังเป็นระยะสั้นๆ เท่านั้นคำคล้องจองที่มีคำคล้องจอง เช่น เพลงกล่อมเด็ก เด็กยังชอบอยู่ ทำหายที่ประลองปัญหาเด็กจะชอบมาก และนิทานที่เป็นคำประพันธ์สัมผัสคล้องจองเด็ก ๆ จะชอบมากด้วย สิ่งที่เด็กวัยนี้ชอบยังรวมถึงนิทานที่มีตัวเดินเรื่องหรือตัวเอกของเรื่องเป็นสัตว์พูดได้ เช่น หมาป่าพูดกับหนูน้อยหมวกแดง เป็นต้น

(4) เด็กอายุระหว่าง 6-8 ปี เด็กในวัยนี้ชอบนิทานที่ตื่นเต้น ผจญภัยเรื่องลึกลับเร้าความสนใจ หรือเรื่องราวที่เกิดจากจินตนาการที่เกินเลยความจริง โดยเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเวทมนตร์ นางฟ้า พ่อมดและแม่มด เรื่องราวของการใช้ความคิด ปริศนาคำทายอะไรเอ่ยที่ใช้ความคิดง่ายๆ ไม่ซับซ้อนและรวมถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความจริง เช่น เจ้ากบน้อย เจ้าชายกบซินเดอเรลลา เจ้าหญิงนิทรา นิทานอีสป เป็นต้น

(5) เด็กอายุระหว่าง 8-10 ปี เด็กในวัยนี้เริ่มสนใจสิ่งแวดลอมต่างๆ มากขึ้น และเริ่มสนใจการอ่านมากขึ้นด้วยเด็ก ๆ จะชอบอ่านนิยายสั้นๆ และนิทานทุกประเภท เรื่องราวต่างๆ ทั้งหมดนี้ เด็กจะอ่านทั้งหนังสือของไทยและหนังสือที่แปลจากต่างประเทศ หนังสือประเภทต่างๆ ที่เด็กวัยนี้อ่านได้แก่เรื่องชีวิตประวัติของวีรบุรุษ หนังสือประวัติศาสตร์ หนังสือคณิตศาสตร์ นิยายข้ามัน เป็นต้น

(6) เด็กอายุระหว่าง 10-12 ปี เด็กในวัยนี้เริ่มสนใจเรื่องราวที่มีระบบการคิดและการสร้างสรรค์ที่ซับซ้อนมากขึ้น การอ่านของเด็กเริ่มแตกฉานและคล่องแคล่วมากขึ้น เรื่องที่สนใจจึงกว้างมากขึ้นพร้อมทั้งเริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับอนาคตของตนเองด้วยความคิดเพื่อฝัน อยากรเป็นเหมือนบุคคลที่มีชื่อเสียงที่ชื่นชอบ เด็กในวัยนี้อ่านหนังสือหลากหลาย เช่น นิยาย นิทาน สารคดี นิตยสาร หนังสือประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น (วิจิตรา อุดมมุขลินท์, 2543, หน้า 39 อ้างถึงใน เกริก ชูพันธ์, 2539, หน้า 56) เด็กแต่ละเพศ แต่ละวัย มีความต้องการและความสนใจแตกต่างกัน ดังนั้นการเลือกนิทานหรือเรื่องราวให้เด็กนั้นควรคำนึงถึงความต้องการ และความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ

11. วิธีการเล่นนิทาน

11.1 การเล่นนิทาน ผู้เล่นนิทานจำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

11.1.1 การเลือกเรื่องที่ใช้เล่า

- 11.1.2 การตัดแปลงเนื้อเรื่องให้เหมาะสมกับผู้ฟัง
- 11.1.3 การเตรียมตัวและจัดเตรียมสื่อเล่านิทานของผู้เล่า
- 11.1.4 การลงมือเล่านิทาน ผู้เล่าจะต้องเล่าให้ราบรื่นตลอดด้วยรูปแบบและเทคนิคเฉพาะของผู้เล่าเอง
- 11.1.5 สถานที่และเวลาที่ใช้นิทาน ผู้เล่าจะต้องพิจารณาเพื่อความเหมาะสม
- 11.1.6 การติดตามผลการเล่านิทาน ผู้เล่าจะต้องสังเกตความพึงพอใจของผู้ฟังด้วยว่าผู้ฟังให้ความสนใจมากน้อยเพียงใด
- 11.2 การเตรียมตัวเล่านิทาน
 - ผู้เล่านิทานเมื่อเลือกเรื่องของนิทานให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังและพอใจกับเรื่องและผู้เล่าจะต้องนำนิทานที่ใช้นั้นมาเตรียมให้พร้อมก่อนที่จะดำเนินการเล่านิทานดังนี้
 - 11.2.1 ผู้เล่าจะต้องอ่านบททวนเรื่องราวที่ผู้เล่าเลือกมา ให้เกิดความคุ้นเคยเข้าใจและรู้จักเรื่องที่ได้เลือกมาได้เป็นอย่างดี เพื่อจะได้เกิดความรู้สึกประทับใจและรู้จักรื่องที่เลือกมาได้เป็นอย่างดี เพื่อจะได้เกิดความรู้สึกประทับใจและรู้จักรื่องที่เลือกมาได้เป็นอย่างดี
 - 11.2.2 ขั้นตอนการเล่า ผู้เล่าจะต้องพิจารณาในการนำเสนอการขึ้นต้นเรื่อง การเล่าต่อเนื่องจนถึงกลางเรื่อง และการจบเรื่องที่ชัดเจน และนำเสนอตามลักษณะเฉพาะของผู้เล่า
 - 11.2.3 สื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเล่า ผู้เล่าจะต้องเตรียมและทดลองใช้ให้เกิดความชำนาญและจัดระบบการใช้ตามลำดับก่อนและหลัง
 - 11.2.4 กิจกรรมประกอบการเล่านิทาน ผู้เล่าจะต้องเตรียมให้พร้อมและจะต้องเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง เช่น การร้องเพลงคล้องจองซ้ำๆ และง่ายๆ คำพูดซ้ำๆ และง่ายการร้องขอให้ผู้ฟังมาช่วยร่วมแสดงหรือทำกิจกรรมด้วยขณะดำเนินการเล่า
 - 11.2.5 สถานที่เล่านิทาน ผู้เล่าจะต้องพิจารณาตามความเหมาะสมให้พอดีกับกลุ่มผู้ฟัง เพราะผู้เล่าจะต้องจัดเตรียมสื่อให้พอเหมาะกับการมองเห็น และการฟังเสียงของผู้เล่า
- 11.3 การฝึกเล่านิทาน
 - ผู้เล่านิทานจำเป็นต้องอ่านเรื่องเดิมซ้ำแล้วซ้ำอีก โดยอ่านให้เข้าใจและจดจำในเรื่องราว การดำเนินเรื่อง การฝึกหัดเล่านิทานควรกระทำดังนี้
 - 11.3.1 การเลือกรื่องนิทานและจดบันทึกนิทาน
 - 11.3.2 อ่านละบททวน ผู้เล่าจะต้องตัดแปลงเรื่องให้เกิดความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง และสอดคล้องกับรูปแบบ และเทคนิคเฉพาะของผู้เล่าเอง
 - 11.3.3 การจดบันทึกย่อ ผู้เล่าควรจดบันทึกลงในบัตรขนาด 4 x 6 หรือ 5 x 8 นิ้ว ด้านหน้าให้เขียนชื่อนิทาน ผู้เขียนเรื่องนิทาน ผู้วาดภาพ ผู้จัดพิมพ์ ปีที่พิมพ์ กลุ่มอายุของผู้ฟัง

เวลาที่ใช้ในการเล่า หมายถึงที่เป็นข้อคิดเพิ่มเติมเพื่อการเล่าครั้งต่อไปวนด้านหลังของบัตรคือ ส่วนของการบรรจุเนื้อเรื่องของนิทาน การขึ้นต้นของเรื่องการดำเนินเรื่อง การจบ และคำลงท้ายตัวละครของเรื่อง ประโยคหรือถ้อยคำที่ดีและน่าสนใจ ลำดับก่อนหลังของเรื่องและ ตัวละคร (วิจิตรา อุดมมุขลินท์, 3543, หน้า 42 อ้างถึงใน เกริก ยूनพันธ์, 2539, หน้า 56)

ไพเราะ พุ่มมั่น (2544, หน้า 29) ได้กล่าวถึงเทคนิคการเล่านิทาน ไว้ว่า นิทาน คือ เรื่องที่เล่าต่อๆ กันมา หรือเรื่องที่มีผู้แต่งขึ้นเพื่อความสนุกสนาน เป็นคติสอนใจหรือแนวปฏิบัติที่ถูกต้องที่ควรปฏิบัติในการดำรงชีวิต การจัดกิจกรรมการเล่านิทาน หมายถึง การเล่าให้เด็กฟัง ครู อาจเล่าด้วยปากเปล่าหรือใช้สื่อประกอบ โดยมีการสนทนา อภิปราย ซักถาม แสดงความคิดเห็น และแสดงท่าทางประกอบเรื่องราว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเล่า และวัตถุประสงค์ของการเล่านิทาน

นิทานปากเปล่า

การเล่านิทานปากเปล่า ผู้เล่าต้องเตรียมตัวให้พร้อมเสมอ เพราะจุดสนใจของเด็กที่กำลังฟังนิทานจะอยู่ที่ผู้เล่าเท่านั้น วิธีเตรียมตัวในการเล่านิทานมีดังนี้ (ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเด็ก, ม.ป.ป.)

1. เตรียมตัวด้านเนื้อหาของนิทาน
 - 1.1 อ่านนิทานที่จะเล่าและทำความเข้าใจกับนิทานเสียก่อน
 - 1.2 จับประเด็นนิทานให้ได้ว่า นิทานที่จะเล่าให้อะไรแก่เด็กที่ฟัง
 - 1.3 แบ่งขึ้นตอนของนิทานให้ดี
 - 1.4 การนำเสนอขึ้นตอนของนิทานในขณะที่เล่า ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับที่อ่านเสมอไป
 - 1.5 เพิ่มหรือลดตัวละครเพื่อความเหมาะสมในการเล่า
 2. น้ำเสียงที่จะเล่า
- ผู้เล่าต้องมีน้ำเสียงที่น่าฟัง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเสียงที่ไพเราะ และที่สำคัญที่สุดคือการเว้นจังหวะ การเน้นเสียงให้ดูน่าสนใจ ไม่ควรให้น้ำเสียงราบเรียบมากเกินไป เสียงเบา-เสียงหนัก พุดเร็ว-พุดช้า ก็เป็นการบ่งบอกอารมณ์ของนิทานได้เช่นกัน

3. บุคลิกของผู้เล่านิทานต่อหน้าเด็กจำนวนมาก
ต้องมีบุคลิกที่น่าสนใจสำหรับเด็กคือ
 - 3.1 ไม่นิ่งจนเกินไป
 - 3.2 ไม่หลุกหลิกจนเกินไป
 - 3.3 ต้องมีการเคลื่อนไหวที่เหมาะสมกับเนื้อหาของนิทาน
 - 3.4 มีการแสดงท่าทางที่เหมาะสมกับเนื้อหาของนิทานอย่างพอเหมาะพอเจาะ
 - 3.5 มีท่าที่ผ่อนคลายและดูเป็นกันเองกับเด็กๆ
4. เสื้อผ้าที่สวมใส่
ต้องเป็นเสื้อผ้าที่มั่นใจในการเคลื่อนไหว
5. บรรยากาศในการฟังนิทาน
ต้องไม่วุ่นวายจนเกินไป อยู่ในสถานที่ที่สามารถสร้างสมาธิสำหรับคนฟังและคนเล่า
ได้เป็นอย่างดี

นิภาพร มุ่งสูงเนิน (2556) กล่าวว่า การเล่านิทานแบบปากเปล่า เป็นนิทานที่ผู้เล่าเรื่องจะต้องเตรียมตัวให้พร้อม ตั้งแต่การเลือกเรื่องให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มผู้ฟังนิทานปากเปล่าเป็นนิทานที่ดึงดูดและเร้าความสนใจของผู้ฟังด้วยน้ำเสียง แววตา และท่าทางประกอบการเล่าของผู้เล่าที่สง่างามและพอเหมาะพอดี

พฤติกรรมควมามีระเบียบวินัย

1. ความสำคัญของระเบียบวินัย

ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของระเบียบวินัยไว้มากมายพอสรุปได้ดังนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2539, หน้า 759) ได้กล่าวถึงความสำคัญของระเบียบวินัยว่าการมีระเบียบวินัยเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญทางบุคลิกภาพของเด็ก ทั้งนี้เพราะผู้มีวินัยในตนเองจะเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะสนใจและเอาใจใส่ต่อสังคม เป็นผู้ที่มีการมีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม และเมื่อใดก็ตามที่เด็กได้พัฒนาลักษณะดังกล่าวแล้ว เด็กก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่สังคมยอมรับ ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้ใหญ่ นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537, หน้า 5-6) ได้อธิบายถึงความสำคัญของวินัยต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) ด้านครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัวมีวินัย ไม่ว่าจะเป็นวินัยภายนอกหรือวินัยของตนเองย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดสัมพันธภาพ

ที่ติระหว่างครอบครัว โดยเฉพาะสมาชิกผู้เยาว์ของครอบครัว เอเด็มโตขึ้นจากครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีเยี่ยมเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี มีความมั่นคงทางจิตใจ กล้าที่จะเรียนรู้และปรับตัวในสิ่งใหม่ๆ อันจะเป็นกำลังคนที่สำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศสืบไป

(2) ด้านสังคม เมื่อกลุ่มคนในสังคมมีการรักษาระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมกัน เช่นการช่วยกันรักษาธารณสมบัติ การเคารพ ไม่ล่วงเกินสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามประเพณีแบบแผนของสังคม ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลเป็นไปอย่างสงบสุข

(3) ด้านเศรษฐกิจ ในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน มีการดำเนินงานของภาพธุรกิจอย่างรวดเร็วโดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารเป็นเครื่องมือ เวลาจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งซึ่งผู้ดำเนินการทางธุรกิจจะต้องรักษาและใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ดังนั้น การมีวินัยตรงต่อเวลา และวินัยในตนเองเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ

(4) ด้านการเมือง การที่ประชาชนในสังคมไทยมีความเคารพยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างไปจากตน และตระหนักสิทธิหน้าที่ของตนระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในฐานะประชาชน จะช่วยให้การพัฒนาทางการเมืองของประเทศเป็นไปได้โดยง่าย

จะเห็นได้ว่า ความมีระเบียบวินัย เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการทำให้บุคคลอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า

2. ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย

ทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของวินัยแห่งตนมี 2 ทฤษฎีที่กล่าวถึง คือ ทฤษฎีของ เมารอร์ (Mowrer) ว่าด้วยจุดกำเนิดของการควบคุมตนและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget)

ทฤษฎีการเกิดวินัยแห่งตนของเมารอร์ (Mowrer)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2523, หน้า 6-9) ได้สรุปทฤษฎีของเมารอร์ (Mowrer) ไว้ว่าการเกิดวินัยในตนเองของบุคคลแต่ละคนนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์มาตั้งแต่ ระยะเวลาแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมา จุดเริ่มต้นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับมารดาหรือผู้เลี้ยงดู อันจะนำไปสู่ความสามารถควบคุมตนเองเมื่อโตขึ้น ซากและเด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้เลี้ยงดู โดยการเรียนรู้นี้จะเกิดในสภาพอันเหมาะสมเท่านั้น

การเรียนรู้ของทารกนี้จะเกิดขึ้นหลายระดับและมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

จุดเริ่มต้นอยู่ที่การที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการ เช่น หิวก็ได้ดื่มนมร้อนก็ได้ อาน้ำ ยุ้งกั๊กก็มีผู้มาปัดให้ เมื่อทารกได้รับการบำบัดความต้องการก็จะรู้สึกสบาย พอใจและมีความสุข ความสุขนี้จะรุนแรงมาก และติดตรึงอยู่ในสำนึกของทารกไปจนเติบโตขึ้น ขั้นต่อมาคือ

ในขณะที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการจนรู้สึกพอใจและมีความสุข การรับรู้ของเด็กขึ้นต่อมาคือ ความสุขความพอใจของเด็กที่เกิดจากได้รับการบำบัด ความต้องการต่างๆ การปรากฏตัวของมารดาทำให้เกิดความสุขความพอใจ การรักและพอใจมารดานั้นจะต้องเกิดด้วยการเรียนรู้เช่นนี้ ถ้าหากความสุขความพอใจ การรักและพอใจมารดานั้นได้รับการบำบัดในทางตรงข้าม เช่น เมื่อหิวไม่ได้กิน หรือกินเมื่อไม่หิว เด็กจะไม่เกิดความสุข เด็กก็จะไม่มีรากฐานในการที่จะเรียนรู้ที่จะรักและพอใจมารดาของตน เมื่อการเรียนรู้ขั้นแรกเกิดขึ้นแล้วจึงเป็นรากฐานของการเรียนรู้ขั้นที่สองต่อไป กล่าวคือ มารดาขอมควมคุมกับการอบรมสั่งสอนเด็กด้วยคำพูดหรือการกระทำต่างๆ ต่อมาเด็กจึงจะมีความสุข เลียนแบบมารดาที่คำพูดการกระทำ หรือทำตามที่มารดาตั้งสอน ความสุขความพอใจที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นการให้รางวัลและชมเชยตนเอง โดยบุคคล ไม่ต้องหวังผลจากภายนอก เกจะเลียนแบบผู้เลี้ยงดูคนทั้งทางที่ดีและไม่ดีขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้คนรักพอใจ เช่น ถ้าเด็กเห็นมารดาสุขุมหรือยิ้มเมื่อเด็กสุขุมหรือยิ้มบ้างก็จะมีความสุข ความพอใจ เพราะจะเป็นลักษณะของงผู้ที่คนรัก ลักษณะที่แสดงถึงการมีวุฒิภาวะทางจิตของบุคคลนั้นจะปรากฏขึ้นในเด็กปกติที่อายุประมาณ 8-10 ขวบ และจะพัฒนาต่อไปจนสมบูรณ์เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้ที่จะมีบรรลภาวะทางจิตอย่างสมบูรณ์จึงเป็นผู้ที่สามารถควบคุมตนให้ปฏิบัติอย่างมีเหตุผลในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เช่น ในการตอบโต้เมื่อเด็กเกิดความคับข้องใจ หรือ เมื่อเกิดความกลัวในการมีความรักและการมีอารมณ์ขัน ผู้ที่ขาดวินัยในตนเอง เพราะไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ตามที่กล่าวมาแล้ว จะกลายเป็นบุคคลที่ขาดความยับยั้งใจ ในการกระทำและอาจกลายเป็นผู้ทำผิดกฎเกณฑ์และกฎหมายของบ้านเมืองอยู่เสมอ ในรายที่รุนแรงอาจกลายเป็นอาชญากรรมหรือรังแกคนอื่น

การเกิดวินัยในตนเองนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้น ในบุคคล ซึ่งจะพัฒนาเป็นลักษณะที่เด่นชัด และนำไปสู่พฤติกรรมของบุคคลต่อไป

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของแบนดูรา

Albert Bandura นักจิตวิทยาร่วมสมัย (An contemporary psychologist) แบนดูรา การวัดและประเมินแนวใหม่:ปฐมวัย (2553,หน้า58-59) กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นเกิดจากพฤติกรรมบุคคลนั้นมีการปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) อย่างต่อเนื่องระหว่างบุคคลนั้น (Person) และสิ่งแวดล้อม (Environment) ซึ่งทฤษฎีนี้เน้นบุคคลเกิดการเรียนรู้โดยการให้ตัวแบบ (Learning Through modeling) โดยผู้เรียนจะเลียนแบบจากตัวแบบ และการเลียนแบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ การสังเกตการณ์ตอบสนองและปฏิกริยาต่างๆ ของตัวแบบ สภาพแวดล้อมของตัวแบบ ผลการกระทำ คำบอกเล่า และความน่าเชื่อถือของตัวแบบได้ การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจึงเกิดขึ้นได้ ซึ่งกระบวนการต่างๆ ของการเลียนแบบของเด็กประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ

(1) กระบวนการดึงดูความสนใจ (Attentional process) คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เด็กได้สังเกตเห็นตัวแบบ และตัวแบบนั้นจะดึงดูดใจให้เด็กสนใจที่จะเลียนแบบ ควรเป็นพฤติกรรมง่ายๆ ไม่สลับซับซ้อน ง่ายต่อการเอาใจใส่ของเด็กที่เกิดการเลียนแบบและเกิดการเรียนรู้

(2) กระบวนการคงไว้ (Retention process) คือ กระบวนการบันทึกหรือเก็บเป็นความจำ การที่เด็กจะต้องมีความแม่นยำในการบันทึกสิ่งที่ได้เห็นหรือได้ยินเก็บเป็นความจำ ทั้งนี้เด็กดึงข้อมูลที่ได้จากตัวแบบออกมาใช้กระทำตามโอกาสที่เหมาะสม เด็กที่มีอายุมากกว่าจะเรียนรู้จากการสังเกตการทำที่ฉลาดของบุคคลอื่นๆ ได้มากกว่า โดยประมวลไว้ในลักษณะของภาพพจน์ (Imaginal coding) และในลักษณะของภาษา (Verbal coding) และเด็กโตขึ้นนำประสบการณ์และสัญลักษณ์ต่างๆ มาเชื่อมโยงและต่อมาจะใช้การเรียนรู้เทคนิคที่นำมาช่วยเหลือความจำ คือ การท่องจำ การทบทวน หรือการฝึกหัด และการรวบรวมสิ่งที่เกี่ยวข้องกันในเหตุการณ์ ซึ่งจะช่วยให้เข้าได้เก็บสะสมความรู้ไว้ในระดับซึ่งสามารถนำมาใช้ได้เมื่อต้องการ

(3) กระบวนการแสดงออก (Motor reproduction process) คือ การแสดงผลการเรียนรู้ด้วยการกระทำ คือการที่เด็กเกิดผลสำเร็จในการเรียนรู้จากตัวแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความแม่นยำ เด็กจะต้องแสดงพฤติกรรมได้จากการเรียนรู้ด้วยการเคลื่อนไหวออกมา เป็นการกระทำออกมาในรูปของการใช้กล้ามเนื้อ ความรู้สึกด้วยการกระทำครั้งแรกไม่สมบูรณ์ ดังนั้น เด็กจำเป็นต้องลองทำหลายๆ ครั้งเพื่อให้ได้ลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการ แล้วเขาก็จะได้รับทราบผลของการกระทำจากประสบการณ์เหล่านั้น เพื่อนำมาแก้ไขพฤติกรรมที่ยังไม่เข้ารูปเข้ารอย สิ่งนี้จะทำให้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เด็กที่มีอายุมากกว่าจะมีกล้ามเนื้อที่แข็งแรงและสามารถควบคุมได้ดีกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า

(4) กระบวนการจูงใจ (Motivational process) คือ กระบวนการเสริมแรงให้กับเด็กเพื่อแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบได้ถูกต้อง โดยเด็กเกิดการเรียนรู้จากการเลียนแบบตัวแบบที่จะมาจากบุคคลที่มีชื่อเสียงมากกว่าบุคคลที่ไม่มีชื่อเสียง จากการเลียนแบบตัวแบบที่มาจากบุคคลที่เป็นเพศเดียวกับเด็กมากกว่าจะเป็นเพศตรงกันข้าม จากการเลียนแบบตัวแบบที่เป็นรางวัล เช่น เงิน ชื่อเสียง สถานภาพทางเศรษฐกิจสูง จากพฤติกรรมของบุคคลที่ถูกลงโทษมีแนวโน้มที่จะไม่ถูกนำมาเลียนแบบ และจากการที่เด็กได้รับอิทธิพลจากตัวแบบที่มีความคล้ายคลึงกับเด็ก ได้แก่ อายุ หรือสถานภาพสังคม

แนวคิดของเบนจามิน บลูม เน้นพฤติกรรมใดๆก็ตามสามารถปรับหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามหลักการเรียนรู้ เป็นการกระตุ้นเด็ก มีการเรียนรู้พัฒนาการทางด้านสังคม โดยใช้การสังเกตตัวแบบที่เด็กเห็น เด็กมีระดับการเรียนรู้แล้วเด็กจะมีทางเลือกใหม่ๆเพิ่มมากขึ้น เพื่อเก็บสะสมพฤติกรรมที่เป็นไปได้เอาไว้ และยิ่งกว่านั้น ตัวแบบจะช่วยให้เขาเลือกสถานการณ์ที่ดีที่สุดไว้ใช้ปฏิบัติต่อไป

3. ประเภทของระเบียบวินัย

ได้มีผู้แบ่งประเภทของระเบียบวินัยไว้หลายอย่างดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2521, หน้า 153 -155) ได้กล่าวถึงวินัยที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนว่า หมายถึง การรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบวินัย ข้อบังคับต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติคือ นักเรียน และได้จัดแบ่งวินัยไว้ 3 ประเภท คือ

(1) วินัยเฉียบขาดแบบทหาร คือ การใช้ความกลัวเป็นเครื่องมือ นักเรียน ทำดีเพราะกลัวถูกลงโทษ วินัยชนิดนี้ตรงกับสุภาษิตที่ว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” ซึ่งเมื่อนักเรียนทำดีจนเป็นนิสัยแล้ว ต่อไปภายหน้าจะคิดนิสัยไม่ทำชั่ว แต่ก็มีผู้ไม่เห็นด้วยโดยอ้างว่าเป็นการผิดหลักประชาธิปไตย

(2) วินัยแบบคำเนิงานให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน แนวคิดนี้ถือว่าเมื่อนักเรียนได้ทำสิ่งที่ตนสนใจแล้ว ปัญหาเรื่องวินัยก็จะไม่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่โรงเรียนจะใช้เพื่อแก้ปัญหาทางวินัยของนักเรียน

(3) วินัยที่เกิดจากรู้จักความรับผิดชอบและเกียรติของตน มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีความประพฤติดี โดยพยายามสร้างให้นักเรียนนับถือในเกียรติของตนและรู้จักรับผิดชอบต่อการรักษาเกียรตินั้น

การแบ่งประเภทของวินัยดังกล่าว ทำให้รู้จักและเข้าใจความหมายของวินัยชัดเจนขึ้น เพื่อสะดวกแก่การนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อนักเรียน การพยายามปลูกฝังและส่งเสริมการมีวินัยในตนเองกับนักเรียน โดยใช้วิธีที่เกิดขึ้น จากการรู้จักความรับผิดชอบ และเกียรติของตนย่อมจะมีผลให้นักเรียนทำความดีเพราะรักที่จะทำดี ไม่ใช่เพราะเกรงกลัวอำนาจภายนอก นักเรียนย่อมจะเป็นผู้รู้คุณค่าของตนเอง อันเป็นคุณธรรมที่สูงของความเป็นคน

4. การเสริมสร้างควมมีระเบียบวินัย

Ausubel (1968, pp. 59-60 อ้างถึงใน วสัน ปุ่นผล, 2542, หน้า 15-16) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการ ปลูกฝังควมมีระเบียบวินัยให้แก่เด็กว่า วินัยเป็นวัฒนธรรมของสังคม ซึ่งช่วยให้เด็กมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

- (1) เรียนรู้มาตรฐานการกระทำ หรือความประพฤติที่สังคมยอมรับ
- (2) มีวุฒิภาวะทางด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพดี เช่นเป็น ผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความสามารถในการพึ่งตนเอง มีความสามารถในการควบคุมตนเอง เป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ และอดทนต่อความคับข้องใจ
- (3) มีมโนธรรมที่ดี มีศีลธรรม
- (4) มีความปลอดภัยทางอารมณ์

สำหรับการเสริมสร้างวินัยให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก เปรียบเสมือนการเตรียมให้ เด็กเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต มีพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นที่ยอมรับของสังคม ความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ ตลอดจนประพฤติปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม การเสริมสร้างวินัยให้ บังเกิดขึ้นกับเด็กมีหลัก ดังนี้ (Wayson & Lasley, 1984, pp. 419-421 อ้างถึงใน เบญจวรรณ ศรีมารุต, 2541, หน้า 23)

- (1) สร้างสัญลักษณ์และคำขวัญ
- (2) สนับสนุนความเป็นผู้นำ เพื่อสร้างคุณค่าทางบวกให้แก่โรงเรียน
- (3) ต้องทำให้เด็กมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ และเกิดความรับผิดชอบร่วมกัน
- (4) เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการตั้งกฎเกณฑ์ และมีส่วนร่วมในการ

ตัดสินใจ

- (5) สร้างกฎเกณฑ์ที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการให้ชัดเจน

5. หลักการเสริมสร้างระเบียบวินัยให้แก่เด็ก

5.1 สนับสนุนให้มีกิจกรรมส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง เช่น สนับสนุนความเป็นผู้นำ และวิธีการของประชาธิปไตย เพื่อสร้างคุณค่าทางบวกให้แก่โรงเรียน เปิดโอกาสให้ เด็กมีส่วนร่วมในการสร้างกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การให้แสดง บทบาท สมมติ การใช้กลุ่มเพื่อให้เกิดความคล้อยตามและการให้เลียนแบบจากตัวแบบ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2524, หน้า 33-37) ซึ่งการฝึกระเบียบวินัยสามารถสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมต่างๆ ได้

5.2 การอบรมสั่งสอนเพื่อฝึกระเบียบวินัยให้เด็กนั้นควรใช้วิธีสอน ดักเตือนและแก้ไขซึ่งเป็นวิธีที่จำเป็นเพราะเด็กๆ ต้องได้รับการชี้แนะว่าจะต้องทำอะไร และต้องได้รับความช่วยเหลือ โดยเตือน และย้ำสิ่งที่สอนไปแล้วรวมทั้งแก้ไขเมื่อทำไม่ถูกต้อง (โสภภาพรรณรัตน์, 2526, หน้า 89) ขั้นตอนการสอนควรทำดังนี้

เริ่มสอนกฎและระเบียบเฉพาะเรื่องที่สำคัญทีละน้อยๆ แล้ว ค่อยๆ สอนเพิ่ม ภายหลังส่วนวิธีสอนนั้นควรพูดในสิ่งที่เป็นรูปธรรม เด็กมองเห็นได้ชัดในขณะนี้ ไม่ควรพูดถึงอนาคตที่ไกลเกินไป ไม่ควรพูดห้ามล่วงหน้าทั้งๆ ที่เด็กยังไม่ได้ทำ และไม่ควรรู้คำว่า “อย่า” อย่าง ฟุ่มเฟือยเกินไป แต่ควรพูดว่า “ช่วยเก็บของเล่นด้วยเมื่อเล่นเสร็จ”

5.2.1 ควรสอนเด็กเมื่อเด็กอารมณ์ดี ไม่โกรธหรือไม่เหนื่อยเกินไป ในทำนองเดียวกันขณะสอนผู้สอนต้องอารมณ์ดีด้วย ถ้าสอนด้วยความโมโหจะไม่เป็นผลดีต่อตัวเด็ก

5.2.2 ควรชมเชยและให้กำลังใจเด็ก ซึ่งจะมีผลดีกว่าการอยู่เฉยๆ เมื่อเด็กทำดี หรือเมื่อเด็กไม่ทำ หรือทำผิด ควรชมเชยเฉพาะสิ่งที่เด็กทำได้ ไม่ควรพูดชมเกินความสามารถของ

เด็กมีฉะนั้นเด็กจะรู้สึกว่าคุณไม่จริงจัง หากให้รางวัลเด็กไม่ควรให้พร้าเพื่อ มีฉะนั้นเด็กจะทำงานเพื่อรางวัล

5.2.3 ในระยะแรกควรเตือนให้เด็กปฏิบัติบ้างในกรณีที่เด็กอาจจะลืมปฏิบัติ ควรแก้ไขในทันทีหรือในเวลาใกล้ๆ กัน มีฉะนั้นเด็กจะลืม และต้องมีการอบรมสั่งสอนในทุกโอกาส (ชม ภูมิภาค, 2525, หน้า 136 -137) ซึ่งต้องใช้เวลาและค่อยเป็นค่อยไป อย่างไรก็ตามการควบคุมตนเองของเด็กปฐมวัยให้ได้คล่องไปนั้นเป็นเรื่องยาก แต่ก็เป็นไปได้ถ้ามีคนคอยให้กำลังใจ การเรียนรู้จะเป็นไปอย่างง่ายดาย ถ้าได้รับการเสริมแรงจากการเรียนรู้ นั่นคือ มั่นใจว่าจะทำได้ เป็นที่ยอมรับของเพื่อนและได้รับความรักจากทุกคน

5.3 การฝึกระเบียบวินัยต้องฝึกอย่างสม่ำเสมอ มีความอดทน และความพยายาม ไม่ใจร้อน และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน ให้เด็กมีความเข้าใจระเบียบวินัยแต่ละเรื่องที่ทำให้ปฏิบัติ โดยอธิบายให้เข้าใจ เหตุผล ซึ่งให้เห็นผลดีของการปฏิบัติและผลเสียที่เกิดขึ้นหากไม่ปฏิบัติ เมื่อเด็กมีความเข้าใจเด็กจะปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีวินัยในตนเองไม่ว่าอยู่ต่อหน้าหรือด้านหลังผู้ใหญ่ ก็จะประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยดี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527, หน้า 482 -483) และการฝึกวินัยต้องฝึกตั้งแต่แรกก้าวเข้ามาในโรงเรียน (ชม ภูมิภาค, 2525, หน้า 136 -137) และควรฝึกจนเป็นนิสัย หรือให้เกิดความเคยชิน

5.4 การสร้างคำขวัญและสัญลักษณ์ (Wayson & Lasley, 1984, pp. 419-421) โดยทางโรงเรียนสามารถจัดทำคำขวัญและสัญลักษณ์เกี่ยวกับความมีระเบียบวินัยที่สั้นๆ และเข้าใจง่ายขึ้นเพื่อติดบอร์ดหรือประชาสัมพันธ์ให้เด็กได้ทราบและให้เห็นเป็นประจำจะทำให้ เด็กจำได้ง่าย และปฏิบัติตามได้

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2539, หน้า 759-760) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการเสริมสร้างระเบียบวินัย ดังนี้

(1) ให้เด็กกระทำกิจกรรมต่างๆ ตามเวลาเช่น การตื่นนอน การอาบน้ำ การรับประทานอาหาร การดูแลรักษาตนเอง การนอน การไปโรงเรียน เป็นต้น

(2) ให้เด็กเก็บสิ่งของ เครื่องใช้เข้าที่ให้เป็นระเบียบ เช่น การเก็บของเล่นเข้ากล่องและเก็บวางบนชั้น หรือในที่ที่พ่อแม่ ครูกำหนดไว้ การเก็บเสื้อผ้าที่ใส่แล้วใส่ในตะกร้าใส่ผ้าใส่แล้ว เป็นต้น

(3) การให้เด็กช่วยเหลืองานบ้าน หรือที่โรงเรียนเล็กๆ น้อยๆ ตามความสามารถของเด็ก

(4) การให้เข้าแถวเพื่อรอทำกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติพร้อมกัน เช่น เข้าแถวรับอาหาร

(5) การให้ยอมรับข้อตกลงและทำตามข้อตกลง

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างความมีระเบียบวินัยการเริ่มตั้งแต่ปฐมวัยใช้วิธี ใจมากกว่าการบังคับ อาศัยเวลา ความมั่นใจ มีการให้ความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้เด็กลงมือกระทำด้วยตนเอง รู้จักช่วยเหลือตนเองตามความสามารถด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง นอกจากนี้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ในเรื่องความมีระเบียบวินัยให้กับเด็กด้วย

6. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเสริมระเบียบวินัยให้แก่เด็กปฐมวัย มี 6 ประการดังต่อไปนี้ (อุทุมพร ตรังสมบัติ, 2542, หน้า 36-44)

(1) ตัวเด็ก เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสร้างระเบียบวินัย ซึ่งควรพิจารณาข้อมูลในเรื่องต่อไปนี้

(1.1) อายุ เป็นปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงในการอบรมเด็ก เด็กแต่ละวัยมีความคิด ความรู้สึก และการกระทำแตกต่างกันไป ในเด็กเล็กๆ นั้นสามารถที่จะเข้าใจเหตุผล จดจำคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ และควบคุมตนเองให้อยู่ในกฎระเบียบ หรืออดทนต่อความคับข้องใจได้น้อย ดังนั้นเด็กเล็กจะรักษาระเบียบวินัยไม่ได้ดีเท่าเด็กโต แต่ก็ควรวางพื้นฐานการมีระเบียบวินัยให้ตั้งแต่เด็กเล็ก

(1.2) การทำงานของสมอง สมองมีหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ของบุคคล โดยเฉพาะสมองส่วนหน้า ทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในขอบเขตที่พอดี ถ้าเด็กมีปัญหาของสมองส่วนหน้า ทำให้มีพฤติกรรมและอารมณ์เปลี่ยนแปลง ทำให้การฝึกระเบียบวินัยและการอบรมสั่งสอนเป็นไปได้ยาก

(1.3) ความสามารถทางเชาว์ปัญญา เด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่า 80 มักมีปัญหาด้านการปฏิบัติตามคำสั่ง ความจำไม่ดี เด็กไม่เข้าใจเหตุและผลของกฎระเบียบต่างๆ แต่เด็กที่มีเชาว์ปัญญาสูงก็ไม่ได้มีระเบียบวินัยดีกว่า แต่มักใช้ความฉลาดหาทางหลบเลี่ยงกฎเกณฑ์ต่างๆ เสมอ คือพ่อแม่ขาดความสม่ำเสมอ ตั้งกฎเกณฑ์ไม่แน่นอน ดังนั้นหากจะฝึกให้เด็กมีระเบียบวินัย พ่อแม่ต้องมีวิธีการที่เหมาะสม ทำอย่างจริงจังและเสมอต้นเสมอปลายด้วย

7. การฝึกระเบียบวินัยสำหรับเด็กปฐมวัย

ผู้ที่มีระเบียบวินัยที่ดีส่วนมากจะได้รับการฝึกตั้งแต่เด็ก โดยเฉพาะพ่อแม่จะเป็นผู้ช่วยเด็กควบคุมพฤติกรรมด้วยการอบรมอย่างเสมอต้นเสมอปลายตั้งแต่เล็ก เมื่อโตขึ้นเด็กจะควบคุมตนเองได้ และนั่นคือเป้าหมายสูงสุดในการฝึกระเบียบวินัย ก็คือการที่บุคคลดำรงตนอยู่บนความ

ถูกต้อง รู้ด้วยตนเองว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำ มีความสามารถที่จะบังคับตนเองและควบคุมตนเองได้ดี โดยไม่ต้องมีผู้อื่นหรือกฎเกณฑ์อื่นๆ มากคอยควบคุม เด็กปฐมวัยควรได้รับการฝึกระเบียบวินัยในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้ (อุทุมพร ตรังคสมบัติ, 2542, หน้า 27 และวารสาร รักรวิชัย, 2540, หน้า 37)

- (1) การเก็บของ เมื่อหยิบของจากที่ใด ต้องนำไปเก็บไว้ที่เดิมเมื่อใช้เสร็จ
- (2) ตรงต่อเวลา ตามกำหนดเวลากิจกรรมและปฏิบัติงานต่างๆ ตามตารางเวลาที่เหมาะสมตั้งแต่ตื่นนอน จนถึงเข้านอน
- (3) ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อตกลงได้
- (4) ฝึกให้รู้จักการทำงานอย่างมีขั้นตอน
- (5) ฝึกให้เก็บของตกหล่นทุกครั้ง
- (6) ฝึกให้ดูแลสิ่งของต่างๆ ของตนเอง เช่น เสื้อผ้า ของเล่น เก็บและรักษาให้อยู่ในที่ถูกต้องและเรียบร้อยเสมอ

- (7) แต่งกายให้เรียบร้อย ถูกแบบและกาลเทศะ
- (8) มีมารยาทในการพูด ฟัง
- (9) มีมารยาทในการรับประทานอาหาร

การฝึกรบรรมเด็กให้มีลักษณะที่พ่อแม่คาดหวังไว้นั้น พ่อแม่ต้องมีความอดทน ใจเย็น และให้เวลากับลูกในการฝึกหัด ปฏิบัติต่อกอย่างสม่ำเสมอ อย่าใช้อารมณ์ เด็กวัยนี้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อแม่ เริ่มมองโดยใช้ความคิดพ่อแม่เป็นหลัก เริ่มเข้าใจว่าสิ่งใดควรไม่ควร ถือเป็นจุดเริ่มต้นของวินัยและศีลธรรมจรรรยาเด็กวัยนี้เริ่มมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีและการควบคุมตนเอง เด็กจะจดจำว่าอะไรเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมตามที่ผู้ใหญ่สอน และพยายามทำในสิ่งที่ผู้ใหญ่พอใจ การฝึกระเบียบวินัยเด็กวัยก่อนเรียน (3-5 ปี) มีทักษะในการฝึกระเบียบวินัยดังนี้ (อุทุมพร ตรังคสมบัติ, 2543, หน้า 53-54)

- (1) ความแน่นอนสม่ำเสมอ ควรกำหนดกิจวัตรประจำวันที่แน่นอน เด็กจะรู้สึกสบายใจถ้าเขา รู้กำหนดการที่แน่นอนของตนเองล่วงหน้า เช่น กำหนดเวลารับประทานอาหาร อาบน้ำ เล่นและเวลานอน การตั้งกฎเกณฑ์ตั้งค่านิ่งว่ามีความสำคัญและเด็กสามารถที่จะทำตามได้ หากมีการเปลี่ยนแปลงต้องอธิบายเหตุผลว่าเพราะอะไร
- (2) ชมเชยให้กำลังใจ เด็กต้องการความสนใจและการยอมรับที่สม่ำเสมอจากผู้ใหญ่ ควรบอกให้เด็กรู้ถึงความต้องการอย่างชัดเจนและชมเชยเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ดี
- (3) ทำเป็นแบบอย่างที่ดี เด็กจะเลียนแบบสิ่งต่างๆ รอบตัว ดังนั้นจึงควรทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็ก เพื่อให้เด็กพัฒนาระเบียบวินัยตามแนวทางที่คาดหวังไว้

(4) ใช้เหตุผลที่ถูกต้องตามสถานการณ์ เด็กมีความแตกต่างกันและมีพัฒนาการทางร่างกายและอารมณ์แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานการณ์ ก่อนที่จะใช้ระเบียบวินัยต่อเด็ก ต้องพิจารณาว่า เด็กกำลังเหนื่อย ป่วย หิว หรือกำลังไม่สบายใจหรือไม่

(5) การลงโทษเพื่อให้เกิดระเบียบวินัยอาจทำได้ หากการพูดคุยชี้แจงหรือกระทำโดยวิธีต่างๆ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ อาจจำเป็นต้องมีการลงโทษ แต่ไม่ควรรุนแรงนัก เช่น การที่ผู้ปกครองไม่ยอมรับสิ่งที่เด็กกระทำโดยไม่ถูกต้อง อาจใช้การงดกิจกรรมบางอย่างที่เด็กชอบ เป็นการลงโทษ หรืออาจจำกัดบริเวณในระยะเวลาหนึ่ง

ความเข้าใจผิดที่ว่า การมีกฎระเบียบจะทำให้เด็กไม่เป็นตัวของตัวเองและขาดอิสรภาพทางความคิด แท้จริงแล้ว อิสรภาพอันไม่มีขอบเขตไม่ใช่สิ่งที่เด็กต้องการ เด็กจะรู้สึกปลอดภัยและมั่นคง เมื่อดำเนินชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีกฎเกณฑ์ มีขอบเขตที่ชัดเจนที่จะป้องกันเขาไว้จากการกระทำที่ไม่เหมาะสม การส่งเสริมให้เด็กมีระเบียบวินัยในตนเองควรเกิดความรัก ความอบอุ่น การให้อิสระในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเด็ก

8. การวัดพฤติกรรมความมีระเบียบวินัย

Bandura (1963, np.) มีความเชื่อว่า การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดขึ้นจากการสังเกตจากตัวแบบในการเรียนรู้ผ่านตัวแบบนั้น ตัวแบบเพียงคนเดียวสามารถที่จะถ่ายทอดทั้งความคิด และการแสดงออกได้พร้อมกัน เด็กปฐมวัยใช้ชีวิตแต่ละวันในสภาพแวดล้อม มีชีวิตพบ พ่อ แม่ ครู เพื่อน การเรียนรู้ เกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ ของสังคม จำนำมาจากประสบการณ์ของผู้คนแวดล้อม โดยเฉพาะพ่อแม่ที่ใกล้ชิดที่สุด รองลงมาคือครู โดยการได้ยินได้เห็น เด็กส่วนมากรับรู้เรื่องราวต่างๆ ของสังคม เกิดการเลียนแบบแสดงพฤติกรรมขึ้น ดังนั้น การเรียนรู้วัดและประเมินเกี่ยวกับตัวเด็ก วิธีการประเมินแบบไม่เป็นทางการ (Information) ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยคือการสังเกต (Observation) (สิริมา ภิญ โยอนันตพงษ์, 2553, หน้า 215)

ดังนั้น การสังเกตเป็นวิธีการวัดและประเมินตามสภาพจริงที่มีความเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา เป็นวิธีการที่ใช้ในการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็ก ด้วยการเฝ้าดูพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกตามธรรมชาติ รวบรวมข้อมูล โดยการจดบันทึกหรือจดบันทึกลงในแบบฟอร์ม เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นเป็นหลักฐานนำไปประเมินเด็ก ช่วยพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาในที่สุด (สิริมา ภิญ โยอนันตพงษ์, 2553, หน้า 217)

เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตเด็ก ครู หรือนักวิจัย ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการสังเกต จึงสามารถเลือกใช้เครื่องมือซึ่งมีแบบฟอร์มที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเด็กต่างๆ กัน เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตมีหลากหลายชนิด อาทิ การบันทึกแบบระเบียบพฤติกรรม (Anecdotal

records) การบันทึกเหตุการณ์ (Even sampling) แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) (สิริมา ภิญ โญอนันตพงษ์, 2553, หน้า 225)

9. ความหมายการปฏิบัติตนตามกฎ กติกา ข้อตกลง

นิติธร ปิลวาสน์ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การปฏิบัติตนตามข้อตกลง (Commitment) หมายถึง การที่เด็กปฏิบัติตนตามกฎ ระเบียบ กติกา หรือข้อตกลงที่มีการกำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน

(1) ความหมายของระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของคำว่า “ระเบียบวินัย” ซึ่งนักการศึกษาและนักจิตวิทยา ได้ให้ความหมายของระเบียบวินัยไว้หลายทัศนะ ขึ้นอยู่กับความเชื่อ และแนวคิดของแต่ละคน ดังนี้

พัชรีย์ จินดาหลวง (2539, หน้า 13) กล่าวว่า ระเบียบวินัย เป็นการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ กติกา และขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้น ทั้งในระดับสังคม

ประภาพรรณ เอี่ยมสุภายิต (2539, หน้า 759) ได้ให้ความหมายของระเบียบวินัย ว่าเป็นการประพฤติได้เหมาะสมกับสถานการณ์ เวลา และเป็นไปตามเงื่อนไข กฎเกณฑ์ กติกา หรือ ข้อตกลงที่สังคมกำหนด ด้วยความเต็มใจและจริงจัง โดยไม่มีการลงโทษ หรือควบคุม

ปราณี ตั้งใจดี (2540, หน้า 6) กล่าวว่า ระเบียบวินัย เป็นการปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ คำสั่ง เงื่อนไข กติกา ระเบียบที่สังคมวางไว้อย่างมีเหตุผล ไม่กระทำการใดออกนอกกฎ นอกทาง ปฏิบัติงานอย่างมีระบบ มีขั้นตอน จัดเก็บรวบรวมสิ่งต่างๆ ไว้อย่างเป็นหมวดหมู่ ประเมินตนเองพร้อมทั้งแก้ไขการปฏิบัติให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

Crow & Crow (1962, p. 106) ได้ให้ความหมายว่า วินัย หมายถึง การช่วยให้เด็กได้พัฒนาเกี่ยวกับความมีวินัยแห่งตน คือ ไม่ได้มุ่งเพียงแต่จะให้เด็กปฏิบัติ ตามระเบียบวินัยต่างๆ เท่านั้น แต่มุ่งให้เด็กได้มีการพัฒนาในการควบคุมตนเอง สำหรับวินัย ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 744) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึงการอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2526, หน้า 186) ได้ให้ความหมายว่า วินัย หมายถึงการควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ ระเบียบแบบแผนและขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามเพื่อความสงบสุขในชีวิตของตน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมต่อมา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2539, หน้า 759) ได้ให้ความหมายว่า ระเบียบวินัย หมายถึง การประพฤติได้เหมาะสมกับสถานการณ์ เวลา และเป็นไปตาม

เงื่อนไข กฎเกณฑ์ กติกา หรือข้อตกลงที่สังคมกำหนด ด้วยความเต็มใจและจริงใจ โดยไม่มีการลงโทษ หรือควบคุม

สรุปได้ว่า ระเบียบวินัย หมายถึง การกระทำตามข้อตกลง หรือข้อกำหนดของกลุ่ม และการปฏิบัติตามอยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์ และขนบธรรมเนียมของสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวกับระเบียบวินัยระดับปฐมวัย ซึ่งแบ่งเป็นงานวิจัยในและต่างประเทศดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระเบียบของเด็กปฐมวัยเท่าที่ศึกษามีผู้ทำการศึกษาไว้น้อยมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องคือ เรื่องของการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยซึ่งมีผู้ทำวิจัยไว้ดังนี้

เบญจวรรณ ศรีมารุต (2541, หน้า 59-66) ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัยที่ใช้การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-5 ปี จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ใช้การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน หลังการทดลองมีระเบียบวินัยแตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุภัค ไหวหากิจ (2543, หน้า 61-70) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นทานคติธรรมและการเล่นเกมแบบร่วมมือ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนอนุบาลเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นทานและการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือการรับรู้วินัยในตนเองหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน แต่พบว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นทาน คติธรรมมีค่าคะแนนเฉลี่ย การรับรู้วินัยในตนเองสูงกว่า กลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย 39.87 และค่าเฉลี่ย 36.80 ตามลำดับ

กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ (2546, หน้า 63-70) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเล่นประกอบละครสร้างสรรค์ที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 5-6 ปี ที่อยู่ในโรงเรียนเปรมฤดีศึกษา จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแผนการจัดกิจกรรมการเล่นประกอบละครสร้างสรรค์และแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ผลการวิจัย

พบว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นนิทานประกอบละครสร้างสรรค์ ก่อนและระหว่างจัดกิจกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศศิพันธ์ นิลจันทร์ (2547, หน้า 54-62) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมเล่นนิทานที่มีต่อความมีระเบียบวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนชาย-หญิง อายุ 3-4 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่สถานรับเลี้ยงเด็กดงประทีป ชุมชนแออัด คลองเตย จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดกิจกรรมเล่นนิทานหนังสือภาพ และแบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย หลังจากได้รับการจัดกิจกรรมเล่นนิทานมีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบ ความซื่อตรงตรงต่อเวลา และการควบคุมตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Sheviakov & Fritz (1955, pp. 8-14) ได้ศึกษาถึงประเภทของวินัยที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กว่าควรจะเป็นวินัยในตนเองมากกว่าที่จะเป็นวินัยที่อยู่บนรากฐานของการให้ปฏิบัติตามคำสั่งหรือเพราะการลงโทษ นั่นคือ การปลูกฝังให้เกิดวินัยในตนเองซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความชื่นชอบและความรักในอุดมคติหรือการยึดมั่นในอุดมการณ์ที่คนสร้างขึ้น

Peck (1958, pp. 347-350) ก็พบว่าสิ่งที่เด็กจะมีความรับผิดชอบสูงขึ้นอยู่กับการฝึกวินัย จากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่พบว่า ความเอาใจใส่ซึ่งกัน และกันระหว่างพ่อแม่ กับลูก การให้ความรักของพ่อแม่ การฝึกวินัยที่ได้ผล จะทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านความรู้สึกรับผิดชอบสูง

Hoffman (1970, p. 286) ซึ่งได้ศึกษาการฝึกวินัย 3 วิธี ได้แก่ การให้เหตุผลการปล่อยปละละเลย การรวมอำนาจ ผลการศึกษาพบว่า บิดา มารดาที่ฝึกวินัยโดยวิธีการให้เหตุผล จะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการฝึกวินัยโดยบิดา มารดาปล่อยปละละเลยอำนาจ

Weisfeld (1974, p. 1980-B) ได้ศึกษาแบบการคิดทางวินัยของบิดามารดาที่มีต่อเด็ก เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบวัดความมีวินัยของเด็ก ซึ่งจะแสดงเป็นรูปภาพสถานการณ์ 36 ภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นบิดา 27 คน และมารดา 27 คน โดยสุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกจะเป็นกลุ่มที่มีเด็กเป็นเด็กปกติ กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีเด็กมีปัญหาทางอารมณ์ และกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่เด็กมีความเจริญทางสมองช้า โดยให้พ่อแม่ของเด็กดูรูปภาพแล้วให้จัดอันดับความต้องการของตนเองที่ต้องการเกี่ยวกับการควบคุมวินัยของคนจากตัวเลือก 6 อันดับ ผลจากการศึกษาพบว่า บิดามารดามีแนวโน้มในการควบคุมทางวินัยของเด็กมากขึ้น เมื่อเด็กโตมากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงสภาพความสามารถทางสมอง หรือความมีวุฒิภาวะทางอารมณ์เลย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าระดับอายุมีความสัมพันธ์กับการมีวินัยในตนเอง หรือระดับชั้นเรียนต่างกันน่าจะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองต่างกันด้วย

Filela (1975, p. 146) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแรงผลักดันภายในตัวเด็ก พบว่า พ่อแม่มีอิทธิพลอย่างยิ่งในการสร้างวินัยให้กับเด็ก พ่อแม่ต้องไม่ตามใจหรือเข้มงวดกับเด็กจนเกินไป อิศรภาพจำเป็นต่อการเรียนรู้ และการเจริญเติบโตของเด็ก แต่ก็ควรมีขอบเขตที่เหมาะสม

จากการศึกษาเอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การกิจกรรมการเล่นสามารถพัฒนาพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยให้กับเด็กปฐมวัย ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเด็กวัยนี้ต้องได้เริ่มรับการอบรมความมีระเบียบวินัย เพื่อให้เด็กเกิดความรับผิดชอบต่อตนเองตั้งแต่เยาว์วัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี